

Laura Vainionkulma

**VARHAISKASVATUKSEN OPETTAJAN
VISUAALINEN REPRESENTAATIO
YLIOPISTOJEN INTERNETSIVUILLA**
Moninaisuuden ilmeneminen kuvituksessa

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Toukokuu 2024

TIIVISTELMÄ

Laura Vainionkulma: Varhaiskasvatuksen opettajan visuaalinen representaatio yliopistojen internetsivuilla. Moninaisuuden ilmeneminen kuvituksessa.

Kandidaatintutkielma

Tampereen yliopisto

Kasvatustieteiden kandidaatin tutkinto-ohjelma, elinikäinen oppiminen ja kasvatustieteiden

Toukokuu 2024

Pätevistä varhaiskasvatuksen opettajista on pitkään ollut Suomessa ankara pula. 1.9.2018 voimaan astuneen uuden varhaiskasvatuslain myötä opettajia tullaan tarvitsemaan päiväkoteihin tulevaisuudessa aikaisempaa enemmän. Tämän valossa on tärkeää, että varhaiskasvatuksen opettajan koulutus olisi mahdollisimman houkutteleva ja vetovoimainen kaikille. Moninaisuuden, inklusiivisuuden, yhdenvertaisuuden ja tasa-arvoisuuden olisi tärkeää näkyä yliopistojen koulutusmainonnassa, sillä ne ovat varhaiskasvatuksen keskeisiä arvoja.

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin, millaista visuaalista materiaalia varhaiskasvatuksen opettajan koulutusta Suomessa tarjoavat yliopistot käyttävät varhaiskasvatuksen opettajan opintoja esittelevillä internetsivuillaan. Tarkoituksena oli kuvailla, millaista visuaalista representaatiota käytetty kuvitus luo varhaiskasvatuksen opettajista, ja miten moninaisuus on tässä kuvastossa huomioitu. Tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa tietoa, joka lisäisi ymmärrystä ja keskustelua visuaalisten representaatioiden merkityksestä tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja moninaisuuden toteutumisessa varhaiskasvatuksessa ja sen koulutusmainonnassa.

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Tutkimuksessa käytettiin valmista aineistoa, joka oli julkista ja internetissä vapaasti nähtävillä. Aineisto koostui kuvista ja videoista, joissa esiintyi ihmisiä, ja joilla viitattiin varhaiskasvatuksen opettajan opintoihin. Tutkimusmetodin aineiston luokittelussa ja analysoinnissa käytettiin teoriaohjaavaa sisällönanalyysia, ja aineiston käsittelyssä käytettiin tukena myös kvantitatiivisia menetelmiä. Moninaisuutta tutkimuksessa tarkasteltiin teoreettisen viitekehyksen ohjaamana sukupuolen, ihonvärin ja etnisyyden sekä vammaisuuden näkökulmista.

Tutkimustulokset osoittivat yliopistojen käyttämän kuva- ja videomateriaalin olevan varsin yksipuolista. Vammaisuus ei näyttäytynyt kuvituksessa lainkaan, ja 141:stä kuvassa ja videoissa esiintyvistä henkilöstä 139 oli ihonväritään valkoisia kuului etniseen valtaväestöön. Naisia kokonaismäärästä oli 119 ja miehiä 20. Kaikki kuvissa esiintyneet miehet olivat ihonväritään valkoisia. Tutkimustulosten mukaan varhaiskasvatuksen opettajan visuaalinen representaatio yliopistojen internetsivuilla ei näyttäytynyt moninaisena, ja visuaalisen materiaalin käytössä kaikilla yliopistoilla nähtiin kehitettävää. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää alan vetovoimaisuuden näkökulmasta yliopistojen internetsivujen ja markkinoinnin suunnittelussa sekä varhaiskasvatuksen opettajan visuaalisen representaation moninaistamisessa.

Avainsanat: representaatio, visuaalinen representaatio, kuvallinen representaatio, moninaisuus, varhaiskasvatuksen opettaja, sukupuoli, etnisuus, ihonväri, vammaisuus, kuva, kuvitus, kuvasto, valokuva

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

ABSTRACT

Laura Vainionkulma: Visual Representation of Early Childhood Education Teachers on University Websites. Visibility of Diversity in the Imagery.

Bachelor's Thesis

Tampere University

Bachelor's Programme in Educational Studies

May 2024

There has long been a severe shortage of qualified early childhood education teachers in Finland. With the new Early Childhood Education Act that entered into force on September 1, 2018, there will be even bigger need for teachers in kindergartens and daycares in the future. Considering this, it is important that the university education for early childhood education teachers should be as inviting and appealing for everyone as possible. Diversity, inclusivity and equality should be reflected in the education advertising of universities, as they are central values of early childhood education.

This study examined what kind of visual material the universities offering early childhood education teacher training in Finland use on their websites presenting early childhood education teacher studies. The purpose was to find out what kind of visual representation the used photos and videos create of early childhood education teachers and how diversity is taken into account in this image. The goal of the research was to produce information that would increase understanding and discussion about the importance of visual representations in the realization of equality and diversity in early childhood education and its educational advertising.

The study was carried out as a qualitative study. The research used ready-made material that was public and freely viewable on the Internet. The material consisted of pictures and videos in which people appeared, and which referred to the early childhood education teacher's studies. Theory-guided content analysis was used as a research method in the classification and analysis of the material, and quantitative methods were also used as support in the processing of the material. Diversity was examined in the study guided by a theoretical framework from the perspectives of gender, skin color and ethnicity, and disability.

The research results showed that the image and video material used by universities is quite one-sided. The disability did not show up in the illustration at all, and out of 141 people appearing in the pictures and videos, 139 were white in skin color, belonging to the majority ethnic population. Out of the total number, there were 119 women and 20 men. All the men in the photos were white in color. According to the research results, the visual representation of the early childhood education teacher on the universities' websites did not appear to be diverse, and there is room for improvement in the use of visual material at all universities. The results of the study can be used in designing of university websites and marketing, and in diversifying the visual representation of early childhood education teachers.

Keywords: representation, visual representation, diversity, early childhood education teacher, gender, ethnicity, skin color, disability, image, illustration, image gallery, photograph

The originality of this thesis has been checked using the Turnitin OriginalityCheck service.

TEKOÄLYN KÄYTTÖ OPINNÄYTETYÖSSÄ

Tämän kandidaatintutkielman tekemisessä on hyödynnetty tekoälyä kokeellisessa mielessä. Kokeilun tarkoituksena on ollut selvittää, millä tavoin tekoälyä voidaan hyödyntää opinnäytteen tekemisen tukena.

Opinnäytteessäni käytetyt tekoälytyökalut ja niiden käyttötarkoitukset on kuvailtu alla:

Työkalun nimi ja versio:
Chat GPT, Version 3.5
Käyttötarkoitukset ja osiot, joissa työkalua käytettiin:
Aiheen kartoittaminen: miten koostaa teoreettinen viitekehys.
Työn nimi: otsikoinnissa on hyödynnetty tekoälyn työlle ehdottamaa nimeä.
Työssä käytettävät käsitteet: sensitiivinen ja paikkaansa pitävä sanasto moninaisuuteen ja ihmisten kuvailemiseen liittyen. Synonyymien haku.
Tutkimuksen vaiheet ja vinkit tutkimusmenetelmiin liittyen: missä järjestyksessä kannattaa edetä eri työvaiheiden kanssa, mitä tulee ottaa huomioon kuvia analysoitaessa ja miten aineistoa kannattaa käsitellä.

Työkalun nimi ja versio:
Microsoft Copilot: Copilot Designer / Image Creator (Free version)
Käyttötarkoitukset ja osiot, joissa työkalua käytettiin:
Koska Chat GPT:n ilmaisversio ei tuota / muodosta tekoälykuvia, käytin kuvien luomiseen Microsoft Copilotia. Kuvan luominen ei niinkään ollut osa tutkimusta, vaan tekoälykokeiluun liittyvä testaus, joka aiheensa puolesta liittyy myös kandidaatintutkielmaani.

Tässä opinnäytteessä ei ole käytetty tekoälyn tuottamaa tekstiä sellaisenaan, vaan tekoälyä on käytetty ideointiin sekä apuna käsitteiden ja teoreettisen viitekehysten aihealajuuden kartoittamisessa tiedonhaku varten. Työn tekemisessä on huomioitu, että tekoälyn tuottama teksti saattaa sisältää asiavirheitä.

Olen tietoinen siitä, että olen täysin vastuussa koko opinnäytteeni sisällöstä, mukaan lukien tekoälyllä tuotetut osat, ja hyväksyn vastuun mahdollisista julkaisueettisten normien rikkomuksista.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	OPETTAJANA VARHAISKASVATUKSESSA	7
2.1	Korkeasti koulutettu – matalasti arvostettu?	7
2.2	Varhaiskasvatuksen keskeiset arvot	9
2.3	Yliopistokoulutuksen merkitys varhaiskasvatuksen opettajan työssä	10
3	REPRESENTAATIO JA MONINAISUUS	12
3.1	Representaatio	12
3.2	Moninaisuus	14
3.2.1	<i>Sukupuoli</i>	15
3.2.2	<i>Etnisyys ja ihonväri</i>	16
3.2.3	<i>Vammaisuus</i>	17
3.3	Kuvat representaatioiden välittäjinä	19
4	TUTKIMUSASETELMA	20
4.1	Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymys.....	20
4.2	Tutkimuksen kohde ja aineisto.....	20
4.3	Tutkimusmenetelmät	21
4.4	Aineiston analyysi.....	22
5	TUTKIMUSTULOKSET	26
6	POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	28
6.1	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	28
6.2	Tekoälyn hyödyntäminen kandidaatintutkielmassa	30
6.3	Tulosten tarkastelua ja johtopäätöksiä	32
6.4	Jatkotutkimusehdotukset	36
	LÄHTEET	38
	LIITTEET	44
	Liite 1: Tutkimuksen aineisto, yliopistojen omat sivut	44
	TAULUKOT	
TAULUKKO 1.	YLIOPISTOJEN INTERNETSIVUJEN KUVAMATERIAALI	23
TAULUKKO 2.	AINEISTON LUOKITTELU	25
TAULUKKO 3.	TULOKSET	27
	KUVIOT	
KUVIO 1.	VARHAISKASVATUKSEN OPETTAJA TEKÖÄLYN SILMIN	36

1 JOHDANTO

Keväällä 2024 erään yliopiston moninaisuutta ja yhdenvertaisuutta käsitelleellä luennolla keskusteltiin representaation ilmenemisestä, moninaisuudesta sekä näiden merkityksistä. Yksi varhaiskasvatuksen opettajaopiskelijoista piti puheenvuoron tuoden ilmi omakohtaista kokemustaan siitä, kuinka esimerkiksi heidän oman yliopistonsa internetsivut eivät nykyisellään ilmennä moninaisuutta. ”*En näe itseäni missään. Kuulunko edes tänne?*” Opiskelijan tekemä havainto on olennainen, mikäli internetsivujen kuvamateriaali ja sen luoma representaatio eivät nykyisellään toisinnassa todellisuutta ja ilmennä moninaisuutta.

Varhaiskasvatuksen opettajista on jo pitkään ollut Suomessa ankara pula. Tilannetta on pyritty korjaamaan tarkastelemalla henkilöstön veto- ja pitovoimaan liittyviä kysymyksiä, kuten palkkausta ja työoloja, lisäämällä yliopistojen koulutusmääriä, täydennyskouluttamalla lastenhoitajia varhaiskasvatuksen opettajiksi sekä yksityisellä sektorilla jopa pilotoimalla työvoiman tuomista ulkomailta (OKM, 5.9.2017; OKM, 2021; OAJ, 23.11.2021; Hirvonen, 19.3.2021; Setälä, 7.2.2023). Uuden, 1.9.2018 voimaan astuneen varhaiskasvatuslain myötä korkeakoulutettujen varhaiskasvatuksen ammattilaisten määrää lapsiryhmissä lisätään vuoteen 2030 mennessä, minkä seurauksena opettajia tarvitaan päiväkoteihin tulevaisuudessa mahdollisesti vielä aiempaa enemmän (Varhaiskasvatuslaki 7:37 §). Tämä tarkoittaa sitä, että myös koulutuksen olisi oltava mahdollisimman houkutteleva ja vetovoimainen: kutsuva ja avoin kaikille.

Varhaiskasvatuksen arvoperustan ja sen yleisperiaatteiden mukaan varhaiskasvatuksen on tuettava ja edistettävä inklusiivisuutta, yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta, ja yhteisön kaikkien jäsenten on tultava kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina (Opetushallitus, 2022, s. 22–23; 34). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on oikeudellisesti velvoittava asiakirja, ja sen periaatteet koskettavat sisällöltään myös varhaiskasvatuksessa työskenteleviä (Opetushallitus, 2022, s. 10). Näin ollen niiden näkyminen myös

varhaiskasvatuksen opettajan koulutuksessa ja koulutusmainonnassa olisi tärkeää.

Tässä tutkielmassa tarkastellaan suomalaisten, varhaiskasvatuksen opettajan koulutusta tarjoavien yliopistojen internetsivujen kuvallista materiaalia. Tutkimuksen tarkoituksena on kuvailla, miten moninaisuus on huomioitu varhaiskasvatuksen opettajan visuaalisessa representaatiossa koko Suomen tasolla. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa, joka lisää ymmärrystä ja keskustelua visuaalisten representaatioiden merkityksestä tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja moninaisuuden toteutumisessa varhaiskasvatuksessa sekä moninaisen kuvaston tarjoamista mahdollisuuksista koulutusmainonnassa.

2 OPETTAJANA VARHAISKASVATUKSESSA

Tutkielman ensimmäisessä teoreettisessa luvussa luodaan katsaus tutkielman aiheen ajankohtaisuuteen tarkastelemalla varhaiskasvatuksen opettajan koulutusta, nykytilannetta työkentällä sekä moninaisuuden käsitettä ja arvopohjaa varhaiskasvatuksessa.

2.1 Korkeasti koulutettu – matalasti arvostettu?

Varhaiskasvatuksen opettajapula on arkipäivää etenkin pääkaupunkiseudun päiväkodeissa. Keväällä 2022 Helsingistä, Espoosta ja Vantaalta puuttui yhteensä noin 1700 pätevää varhaiskasvatuksen opettajaa, ja pelkästään Helsingin osalta lukema oli 925 (Rämö, 30.4.2022). Pätevien varhaiskasvatuksen opettajien tehtäviä hoitavat suurelta osin epäpätevät henkilöt, usein lastenhoitajat. Tämä on johtanut siihen, että myös pätevistä lastenhoitajista on tällä hetkellä pulaa. Vuonna 2030 voimaan astuvan, korkeakoulutettujen varhaiskasvatuksen ammattilaisten määrää ja tarvetta lisäävän henkilöstörakenteen muutoksen on pelätty aiheuttavan pääkaupunkiseudulla yhteensä jopa 6000 ammattilaisen vajeen. (Pietiläinen, 3.11.2022; VKL 7:37 §.)

Aikaisemmin jokaisessa päiväkodin lapsiryhmässä on työskennellyt yksi korkeakoulutettu varhaiskasvatuksen opettaja. Lakimuutoksen myötä vuoteen 2030 mennessä on vähintään kahdella kolmesta lapsiryhmässä työskentelevistä varhaiskasvatuksen ammattilaisista oltava korkeakoulututkinto, eli varhaiskasvatuksen sosionomin tai varhaiskasvatuksen opettajan tutkinto. Näistä edelleen vähintään puolella on oltava varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuus. (VKL 7:37 §.) Lakimuutoksen seurauksena opettajia tarvitaan päiväkoteihin tulevaisuudessa siis mahdollisesti vielä aiempaa enemmän. Ruskoahon (5/2022) laskelmien mukaan kunnalliseen ja yksityiseen varhaiskasvatukseen koko Suomen tasolla tarvittaisiin seitsemässä vuodessa jopa 15 000–20 000 uutta

varhaiskasvatuksen opettajaa, kun lakimuutoksen lisäksi otetaan huomioon myös tulevana vuosina eläköityvät ammattilaiset.

Varhaiskasvatustieteen opettajaksi on syksystä 2023 alkaen voinut valmistua ainoastaan yliopistosta (VKL 6:26 §; VKL 14:75 §). Suomessa toimii kaiken kaikkiaan 14 yliopistoa, joista 7, Helsingin yliopisto, Itä-Suomen yliopisto, Jyväskylän yliopisto, Oulun yliopisto, Tampereen yliopisto, Turun yliopisto sekä Åbo Akademi, tarjoavat varhaiskasvatuksen opettajan koulutusta (OKM, n.d.; Opintopolku, n.d.). Varhaiskasvatuksen opettajan koulutus yliopistossa koostuu kokonaisuudessaan kolmevuotisista kandidaattiopinnoista sekä lisäksi mahdollisista kaksivuotisista maisteriopinnoista (Opintopolku, n.d.). Varhaiskasvatuksen opettajana voi toimia myös pelkällä kandidaatin tutkinnolla, mutta lain mukaan vuodesta 2030 alkaen päiväkodin johtajana voi toimia ainoastaan kasvatustieteen maisterin opinnot suoritettuaan (VKL 6 §; VKL 14:74.1 §). Varhaiskasvatuksen opettajia valmistui aikaisemmin myös ammattikorkeakouluista, mutta syksystä 2023 alkaen valmistuneet varhaiskasvatuksen sosionomit eivät ole enää saaneet varhaiskasvatuksen opettajan pätevyyttä. Kuten tässä luvussa aikaisemmin todettiin, ovat jatkossa valmistuvat varhaiskasvatuksen sosionomit kelpoisia toimimaan lapsiryhmässä toisena korkeakoulutettuna varhaiskasvatuksen ammattilaisena. (VKL 7:37 §.)

Varhaiskasvatuksen opettajan koulutusta järjestetään sekä päivä- että monimuotokoulutuksena, ja yliopistojen koulutusmäärät vaihtelevat instituutioittain (Opintopolku, n.d.). Kuntaliiton varhaiskasvatuksen ammattilaisille suuntaaman kyselyn pohjalta laadittujen laskelmien mukaan nykyiset yliopistojen koulutusmäärät eivät tällä hetkellä kuitenkaan riitä mahdollistamaan vaadittua henkilöstörakenteen muutosta vuoteen 2030 mennessä (Lahtinen, 21.2.2022). Jotta yliopistojen koulutuspaikat saadaan täytettyä motivoituneilla, alasta kiinnostuneilla ja mahdollisesti alalle jäävillä hakijoilla, on erittäin tärkeää panostaa varhaiskasvatuksen alan ja koulutuksen vetovoimaisuuteen.

Kuten johdannossa mainittiin, on opettajapulaa yritetty ratkoa esimerkiksi palkkausta kohentamalla ja kehittämällä. On toki olennaista tiedostaa, että naisvaltaisen alan matalat palkat eivät ole sattumaa, vaan ne ovat jo lähtökohtaisestikin heijastusta poliittisesta päätöksenteosta ja yhteiskunnallisista arvoista. Kuitenkin juurikin varhaiskasvatuksen ammattilaisten kokemus

palkkojen epäoikeudenmukaisuudesta lisää haastetta alan veto- ja pitovoimalle. Koska kyse on naisvaltaisesta alasta, tuottaa sen suhde muuhun palkkatyöhön hierarkkista luokittelua, jonka valossa ala ja sen arvostus eivät näyttäyty houkuttelevana; julkiset naisvaltaiset alat nähdään usein jopa yhteiskunnallisina velkaa lisäävinä menoerinä, eikä investointeina. (Hjelt & Eskelinen, 27.7.2018.)

2.2 Varhaiskasvatuksen keskeiset arvot

Varhaiskasvatuksen keskeiset arvot on määritelty varhaiskasvatusta ohjaavissa asiakirjoissa kansallisella ja paikallisella tasolla. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on listattuna varhaiskasvatuksen arvopohja, johon lukeutuvat muun muassa lapsen etu, lapsuuden itseisarvo, sekä syrjintäkielto. Tämän arvopohjan sekä sen yleisperiaatteiden mukaan varhaiskasvatuksen on tuettava ja edistettävä inklusiivisia periaatteita, yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta ja yhteisön kaikkien jäsenten on tultava kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina. (Opetushallitus, 2022, s. 22–23; 34.) Myös varhaiskasvatuslaissa mainitaan varhaiskasvatuksen tavoitteiksi yhdenvertaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon edistäminen sekä lasten ohjaaminen toisten ihmisten kunnioittamiseen (VKL 1:3 §).

Varhaiskasvatuksen järjestämisessä on noudatettava Suomen perustuslakia sekä kansainvälisiä, sitovia sopimuksia, kuten tasa-arvolakia ja yhdenvertaisuuslakia, sekä sopimuksia lasten oikeuksista ja ihmisoikeuksista. Suomen perustuslaissa määrätään, ettei ketään saa "asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella". Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen järjestäjiä oikeudellisesti velvoittava määräys, joten sitä on noudatettava. (Opetushallitus, 2022, s. 10; 17.)

Varhaiskasvatuksen kontekstissa puhutaan paljon inklusiivisuudesta, kuuluvuudesta, yhdenvertaisuudesta ja moninaisuudesta työskennellen näiden eteen; tavoitteena on välittää näitä taitoja, arvoja ja toimintatapoja myös lapsille. Varhaiskasvatuslaissa (VKL § 1:3) veloitetaan ammattilaisia huolehtimaan lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen, hyvinvoinnin ja oppimisen edellytysten edistämisestä, lasta kunnioittavien toimintatapojen turvaamisesta,

tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta, kielellisten ja kulttuuristen taustojen arvostamisesta sekä lapsen tarvitseman tuen havaitsemisesta ja toteutumisesta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet periaatteineen koskettavat kuitenkin sisällöiltään myös varhaiskasvatuksessa työskenteleviä, ja aikuisten moninaisuuden huomioiminen sekä arvostaminen saattaa helposti jäädä vähäisemmälle huomiolle.

Myös Suomessa työyhteisöt ovat jo pitkään olleet moninaisia esimerkiksi sukupuolen, iän, koulutustaustan ja työkokemuksen sekä kielellisen ja kulttuurisen taustan näkökulmasta tarkasteltuna. Tällaisia ovat enenevässä määrin myös suomalaisten päiväkotien työyhteisöt etenkin pääkaupunkiseudulla. (Colliander, Ruoppila & Härkönen, 2009, s. 15.) Työelämän ja -yhteisöjen moninaistuminen haastaa ihmisiä tarkastelemaan omia arvojaan ja toimintatapojaan suhteessa muihin. Muutosprosessien taustalla vaikuttavat muun muassa maahanmuutto sekä globalisoituminen, jotka lisäävät myös kulttuurista vuoropuhelua. Muutokset saattavat lisätä hetkittäisiä haasteita tai uusia tilanteita varhaiskasvatuksenkin arkeen, mutta näiden tilanteiden ratkaiseminen ei ole vapaaehtoista, vaan kuuluu jokaisen ammatillisuuteen ja työtehtäviin. Onnistumiset edellyttävät ihmisten osaamisen ja vahvuuksien yhdistämistä, vuorovaikutusta ja yhdessä tekemistä. (Timonen, 2015, s. 16–18.)

2.3 Yliopistokoulutuksen merkitys varhaiskasvatuksen opettajan työssä

Varhaislapsuus on yksilön kehityksen kannalta merkittävä vaihe, sillä silloin luodaan pohjaa myöhempää oppimista ja kehitystä varten. Lapsen taitoja ei ole ohjelmoitu häneen valmiiksi, vaan jokainen uusi taito ja kokemus on opetettava, opetettava tai koettava erikseen. Lapsi viettää varhaiskasvatuksessa jopa kuusi vuotta, ja varhaiskasvatuspäivät voivat olla pidempiä kuin aikuisen keskiverto työpäivä. Ei siis ole samantekevää, mitä varhaiskasvatuksessa tehdään ja miten toimintaa suunnitellaan – tai kenen toimesta. (Karila, 2016.)

Alaluvussa 2.1 sivuttiin alan matalaa palkkatasoa ja arvostusta. Vaikka varhaisten vuosien ja laadukkaan varhaiskasvatuksen merkityksistä osana koulutuspolkua puhutaan arvostavasti, ei se samassa määrin näy työntekijöiden palkkatasossa. On kuitenkin äärimmäisen tärkeää nostaa esiin

varhaiskasvatuksen opettajan pedagogisen koulutuksen ja osaamisen tärkeyttä, koska sillä on parhaimmillaan laaja-alaisia, positiivisia vaikutuksia sekä yksittäisen lapsen että koko lapsiryhmän kasvuun ja kehitykseen. (Hjelt & Eskelinen, 27.7.2018; Karila, 2016; Venhe, 2020.)

Pätevällä, korkeakoulutetulla varhaiskasvatuksen opettajalla on ymmärrystä ja osaamista varhaislapsuuden kehityksestä ja oppimisprosesseista. Yliopistokoulutuksella huolehditaan opettajien vahvasta pedagogisesta osaamisesta ja varmistetaan, että heillä on monipuolisia työkaluja ymmärtää lasten yksilöllisiä tarpeita sekä suunnitella ja toteuttaa kasvatusta ja opetusta niin, että se on tarkoituksenmukaista ja lapsen tarpeisiin vastaavaa. Tämä tulee esille myös moninaisuuden, inklusiivisuuden sekä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisen kohdalla; varhaiskasvatuksessa työskentelee tällä hetkellä hyvin moninainen joukko osaajia. Korkeakoulutetuilla varhaiskasvatuksen opettajilla on opintojensa myötä ymmärrystä myös yhteisön moninaisuudesta sekä tarvittaessa esimerkiksi kulttuurienvälisestä vuorovaikutuksesta. Pätevä opettaja pystyy vaikuttamaan moninaisuuden huomioimiseen myös työyhteisössä sekä edistämään inklusion onnistunutta toteutumista sekä lisäämään tietoisuutta ja muokkaamaan asenneilmapiiriä. Henkilökunta tulee hyvin erilaisista koulutustaustoista tai voi olla epäpätevää, joten opettajan vahva osaaminen tiiminjohtajana on todella tärkeää myös varhaiskasvatuksen arvopohjan toteutumisen kannalta. (Karila, 2016.)

Opettajalla ryhmän pedagogisena johtajana ja tiimivastaavana on vastuu lapsiryhmän ja tiimin toiminnasta, sekä toiminnan suunnittelusta, arvioinnista ja kehittämisestä yhdessä muun tiimin kanssa. Huolehtimalla riittävästä määrästä päteviä, pedagogista osaamista omaavia opettajia, mahdollistuu myös arvopohjan ja ohjaavien asiakirjojen mukaisen, laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutuminen, mikä on jokaisen lapsen etu ja oikeus. Korkeakoulutettujen opettajien ammatillinen osaaminen, ymmärrys ja työhön sitoutuminen edistävät lasten kokonaisvaltaista kasvua sekä luovat pohjaa inklusiivisen ja yhdenvertaisen ajattelun kehittymiselle. (Karila, 2016; Venhe, 2020)

3 REPRESENTAATIO JA MONINAISUUS

Tutkielman toisessa teoreettisessa luvussa tutustutaan tälle tutkimukselle keskeisiin representaation ja moninaisuuden käsitteisiin, representaatiotutkimukseen sekä visuaalisen representaation vaikutuksiin.

3.1 Representaatio

Latinan kielen kantasana *repraesentare* tarkoittaa suomeksi käännettynä havainnollistamista, silmien eteen asettamista, mieleen johdattamista, toimeenpanemista, toteuttamista, heti tekemistä sekä kuvailemista. Nykymuodossaan representaatiolla (lat. *repraesentatio*) voidaan viitata asioiden esittämiseen, jonkin kuvaamiseen, havainnollistamiseen, merkitsemiseen, välineelliseen ilmentämiseen tai yleisimmin edustamiseen, jolla puolestaan viitataan myös sanan poliittisiin merkityksiin. (Knuutila & Lehtinen, 2020, s. 10–11; Rossi, 2015.)

Representaation käsite voi konkretisoida myös tunnistamisen käsitteen kautta; kun näemme jonkin tutun esineen tai asian oikeassa elämässä, kuvassa tai vaikkapa television välityksellä, tunnistamme välittömästi, mikä se on ja mitä se edustaa. Tämä tunnistaminen tapahtuu, koska ajatusprosessimme tulkitsevat näköaistimuksiamme kohteesta mielessämme olevien käsitysten perusteella. Samalla nimeämme kohteen mielessämme, jolloin tulemme antaneeksi asioille merkityksiä kielen avulla. Representaatio on täten käsitteiden merkityksen tuottamista mielessämme kielen avulla; käsitteiden ja kielen välinen kytkös, jonka avulla voimme viitata joko esineisiin, ihmisiin, tapahtumiin tai jopa kuvitteellisiin maailmoihin. (Hall, 1997, s. 16–17.)

Representaatio käsitetään usein ominaisuutena, tilana tai objektina ja sillä on tarkoitus viitata johonkin itsestä ulkopuoliseen; sen voi nähdä välikappaleena, joka ikään kuin esittää toistoja aikaisemmasta itsestään. Tästä näkökulmasta

valokuva on erinomainen esimerkki representaatiosta. Perinteistä representaatiokäsitystä kuvaavat melko hyvin suomenkieliset ilmaisut mielikuva sekä kielikuva. (Knuutila & Lehtinen, 2020, s. 11–12.) Hallin (1997, s. 15–16) mukaan representaatio on kokonaisuudessaan prosessi, jossa kieltä ja tuotettuja merkityksiä yhdistellään kulttuuriin; merkityksellisiä asioita ilmaistaan toisille ihmisille kielen, symbolien tai kuvien kautta. Nämä merkitykset eivät siis ole valmiiksi sisäänrakennettuina asioissa, vaan ne on rakennettu ja tuotettu ajan myötä osana kulttuuria (Hall, 1997, s. 24). Seppänen (2005, s. 82) kuvaileekin representaatioita ”inhimillisen kulttuurin yhteisesti jaetuksi rakennusaineeksi”.

Representaatiota voidaan tarkastella kolmen eri ulottuvuuden näkökulmasta, joiden voidaan ajatella vastaavan kysymykseen siitä, mistä merkitykset tulevat. Representaatio voidaan ymmärtää *refleksiivisesti*, *intentionaalisesti* tai *konstruktivistisesti*. Refleksiivisestä lähtökohdasta käsin representaatiot tulkitaan todellisuuden heijastumiksi. Intentionaalisessa lähestymistavassa olennaista on representaation tekijä tai esittäjä sekä se, mitä representaatiolla halutaan viestittää. Kolmas lähestymistapa, representaation konstruktivistinen ulottuvuus, keskittyy tarkastelemaan, millaista todellisuutta representaatiot tuottavat ja miten. (Hall, 1997, s. 24–28; Seppänen, 2005, s. 94–95.) Representaatiot voivat siis sekä kuvastaa muuttuvia kulttuurisia tai yhteiskunnallisia tilanteita että rakentaa tai muovata niitä. Representaatio paitsi esittää jotain kohdetta, myös edustaa samalla jotain laajempaa kokonaisuutta. (Paasonen, 2020, s. 40; 45–46.) Representaatiot ovat merkityksellisiä, sillä ne asettavat ihmiset, asiat ja käytännöt eriarvoiseen asemaan. Tämän vuoksi moninaisuuden, kuten sukupuolen ja etnisyyksien ilmeneminen representaatioissa on tärkeää. (Rossi, 2015.)

Representaatioita on tutkittu aikojen saatossa paljon. Paasonen (2020, s. 43) mukaan feministinen representaatiotutkimus on lähtöisin 1970-luvun naiskuvatutkimuksesta, jossa kritisoitiin naiskuvan kapeutta sekä sen ylläpitämää naisia alistavaa sukupuoli-ideologiaa. Representaatiotutkimus liittyy myös kulttuurintutkimuksen kasvuun 1980-luvulla; kiinnostukseen etnisyyteen, sukupuoleen ja yhteiskuntaluokkiin liittyvää jaottelua sekä sosiaalisia valtasuhteita kohtaan (Paasonen, 2020, s. 45). Rossi (2015) korostaa representaation käsitteen keskeisyyttä kulttuurintutkimuksessa sekä kulttuurintutkimuksen näkemystä representaation ja sen tutkimuksen

poliittisuudesta. Seppänen & Välvirronen (2012) kuvailevat representaatioita, eli toisin nimeten mediaesityksiä, olennaisena mediatutkimuksen kohteena. Näkökulmasta riippumatta representaatioihin liittyvässä tutkimuksessa loppujen lopuksi on kuitenkin olennaisinta tarkastella, miten representaatiot rakentuvat tai valikoituvat, missä kontekstissa ja kenen toimesta niitä luodaan – sekä millaisia kulttuurisia tai yhteiskunnallisia seuraamuksia niillä saattaa olla (Paasonen, 2010, s. 48).

3.2 Moninaisuus

Representaatiota voidaan tarkastella moninaisuuden käsitteen kautta, mikä tarjoaa laajalti tietoa representaation tilasta ja vaihtelusta. Moninaisuudelle ei ole yhtä ainoaa oikeaa määritelmää, vaan se voidaan käsittää hyvin monella tavalla. Moninaisuutta peilataan usein elinympäristön, yksilöiden, yhteisöjen ja toiminnan kautta. (Kukkonen & Leinonen, 2015, s. 240.) Usein moninaisuus liitetään suoraan johonkin rajatumpaan kokonaisuuteen, jolloin saatetaan puhua esimerkiksi seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuudesta tai kulttuurisesta moninaisuudesta. Timonen (2015, s.15) kertoo Sippolan kanssa ymmärtävänsä moninaisuuden käsitteen kattavan kaikki ne piirteet, jotka yksilöivät ihmisiä, kuten sukupuoli, ikä, sosiaalinen ja etninen tausta, terveys, koulutus, ammatti, lahjakkuus, kieli ja kulttuuri, elämäntyyli, ryhmät, toimintatavat sekä seksuaalisuus. Moninaisuuteen voidaan siis laskea kaikki osa-alueet tai ominaisuudet, joiden kautta ihmiset eroavat toisistaan.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus, 2022, s. 9; 23) periaatteisiin ja arvoperustaan luetaan kuuluvaksi *moninaisuus* sekä *moninaisuuden arvostaminen*. Lisäksi asiakirjassa mainitaan muun muassa katsomuksellinen moninaisuus, kulttuurinen moninaisuus sekä perheiden moninaisuus. Osallisuudesta, yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvosta huolehtimiseen liittyen varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus, 2022, s. 34) luetellaan *kieli, etnisyys, katsomus, vammaisuus* sekä *sukupuoli*.

Näistä kieli ja katsomus ovat muuttujia, jotka eivät useimmiten ole lainkaan tunnistettavissa pelkän kuvan perusteella. Myös sukupuoli, etnisyys, ja vammaisuus saattavat tuottaa tulkinnallisia haasteita, mutta ne ovat kuitenkin

muuttujia, joita kuvista voi jossain määrin tunnistaa ja eritellä. Niillä on myös vahva vaikutus ihmisten mielikuviin, sillä moninaisuudesta puhuttaessa huomio kiinnittyy usein ensimmäisenä näkyviin tekijöihin (Ollila & Kujala, 2020, s. 92). Myös Colliander, Ruoppila & Härkönen (2009, 32) jaottelevat moninaisuuden muuttujia niiden näkyvyyden mukaan, toteamalla esimerkiksi sukupuolen ja etnisyyden olevan usein ulospäin havaittavissa. Näin ollen tässä tutkimuksessa moninaisuutta tarkastellaan *sukupuolen, etnisyyden ja ihonvärin sekä vammaisuuden* kautta.

3.2.1 Sukupuoli

Sukupuoli käsitteenä ja ilmiönä on jo itsessään monivivahteinen, eikä sille ole olemassa yhtä ainoaa yksiselitteistä ja yleispätevää määritelmää. Seta ry:n (31.10.2023) ylläpitämän Sateenkaarisanaston mukaan sukupuoli on monelle tärkeä identiteetti ja jatkumo, joka koostuu erilaisista geneettisistä, kehityksellisistä, hormonaalisista, fysiologisista, psykologisista, sosiaalisista ja kulttuurisista ominaisuuksista. Näiden lisäksi sukupuoli on yksi ihmisten luokittelun kategoria sekä myös juridinen määre. *Sukupuolen moninaisuudella* tarkoitetaan sitä, ettei sukupuoli ole jaettavissa ainoastaan kahteen vastakkaiseen sukupuoleen ja *sukupuoli-identiteetillä* tarkoitetaan ihmisen omaa kokemusta sukupuolestaan tai sukupuolettomuudestaan. (Seta ry, 31.10.2023.)

Sukupuolikeskustelussa nousevat usein esiin käsitteet *biologinen sukupuoli* (vrt. engl. sex) ja *sosiaalinen sukupuoli* vrt. engl. gender). Englannin kielen tapaan suomen kielessä ei ole olemassa kahta eri termiä sukupuolen ja sukupuolikokemuksen ilmaisemiseen, joten nämä käsitteet tarjoavat eri tapoja hahmottaa sukupuoli tai määrittää, mistä näkökulmasta sitä milloinkin tarkastellaan. (Suomen Lääkäriliitto, n.d.) Jokaisella on lupa ja vapaus määrittellä itse oma sukupuolensa sekä tavat, joilla sitä ilmentää. Tämä tarkoittaa sitä, että yksittäinen ihminen ei välttämättä ulkoisesti vastaakaan stereotyyppistä mielikuvaa vaikkapa naisesta tai miehestä. Näin ollen ihmisen sukupuolta ei siis täysin voida ulkopuolelta määrittää ainoastaan ulkonäön tai ulkoisten seikkojen perusteella. (Puustinen, Ruoho & Mäkelä, 2006, s. 22.)

Ronkaisen (2004, s. 44) mukaan tilastollisesti toteutetut tutkimukset ovat olleet erittäin tärkeitä kuvaamaan naisten ja miesten keskinäistä asemaa sekä

yhteiskunnassa vallitsevaa epätasa-arvoisuutta. Tutkielmaraportin edellisessä luvussa käsiteltiin varhaiskasvatuksen opettajan ammatin sekä varhaiskasvatusalan naisvaltaisuuden viitaten sukupuolen tarkasteleminen on otettu osaksi tätä tutkimusta ja sen ilmaiseminen tutkimusaineiston ja tuloksien yhteydessä on koettu olennaiseksi. Vaikka tutkimuksessa on kyse sukupuolen tulkitsemisesta ulkoisten ominaisuuksien perusteella tutkijan omasta näkökulmasta, käytetään tässä tutkielmaraportissa selkeyden vuoksi termejä *nainen ja mies*.

3.2.2 Etnisyys ja ihonväri

Kaikki ihmiset ja ihmisryhmät ovat etnisiä. Etnisyys liitetään yleensä vahvasti kulttuureihin, ja se mielletään helposti jokseenkin neutraaliksi tavaksi puhua ihmisten eroista. Etnisyyden tai etnisten vähemmistöjen käsitteillä voidaan kuitenkin tuottaa myös poissulkevaa tai epätasa-arvoista puhetta. (Rastas, Huttunen & Löytty, 2005, s. 11–12.) Etnisyyttä käytetään usein kuvailemaan vähemmistöön kuuluvien ihmisten fyysistä erilaisuutta, kuten ihonväriä. Etnisyys käsitteenä kattaa kuitenkin myös kulttuurit, kielet ja uskonnot. (Vainikainen, 2022, s. 47.) On siis tärkeää erotella, milloin puhutaan kattavasti ihmisten etnisyydestä, ja milloin tarkastellaan ainoastaan vaikkapa ihmisten kotikieliä tai ihonväriä. Etnisyys ja ihonväri eivät ole toistensa synonyymejä, joten tässä tutkimuksessa puhutaan etnisyydestä ja ihonväristä.

Etnisestä taustasta ja etenkin ihonväristä puhuttaessa ja kirjoitettaessa ihmisistä ja ihmisryhmistä käytetään usein käsitteitä *valkoinen* ja *musta*. On kuitenkin useita ryhmiä, jotka eivät identifioitu kumpaankaan kuvaukseen, joten sensitiivisen ja korrektein sanaston käyttö saattaa tuottaa haastetta. (Rossi, 2015.) Suomessa valtaväestön muodostavat valkoiset ihmiset, joten tietyissä yhteyksissä muuhun kuin valkoiseen väestöön voidaan viitata etnisten vähemmistöjen käsitteellä. Termit ”etninen vähemmistö” ja ”valkoinen” eivät kuitenkaan ole toistensa vastakohtia. On myös tärkeää tiedostaa, että niputtamalla kaikki muut kuin valkoiset ihmiset ”yhteen”, tulee helposti luoneeksi vastakkainasettelua näiden välille (”me ja muut”), mikä puolestaan vahvistaa ajatusta valkonormatiivisuudesta.

Valkoisuus on muutakin kuin pelkkä ihonväri. Valkoisuus edustaa valtaa ja etuoikeuksia; ”valkoisuus ei ole [pelkkä] ruumiinpiirteiden ominaisuus, vaan niistä tehty tulkinta”. (Seikkula, 27.9.2017.) Suomessa ajatus kulttuurisesti yhtenäisestä, valkoisesta ”Elovena-kansasta” on lisännyt valkoisten valtaa ei-valkoiisiin etnisiin vähemmistöihin nähden (Rossi, 2015). Valkoisen valtaväestön edustajan näkökulmasta tälle sokaistuu nopeasti. Valkoisuus on Suomessa voimakas normi, ja arkikeskustelussa muita ei-valkoisia ihmisiä helposti toiseutetaan ja nimetään valtaväestöstä erilliseksi ryhmäksi (Vainikainen, 2022, s. 46). Tätä kaikkea on valkonormatiivisuus (ts. valkoisuusnormi), jolla ihonvärin sijaan viitataan enemmänkin valtasuhteisiin (RKI, n.d.; Yhdenvertaisuus.fi, n.d.). Valkoisuuden rakenteiden neutraaliutta on alettu Suomessa purkamaan vasta 2010-luvulla (Saresma, 2018). Rossin (2015) mukaan niiden rikkomista voisi edistää myös valkoisuuden sisäisten eroavaisuuksien runsaampi esiin tuominen; valkoinen valtaväestö kun on kovin monimuotoista.

Koko Hubara teki 2010-luvulla erityisesti *Ruskeat tytöt*-bloginsa ja esseekokoelmansa kautta Suomessa tunnetuksi termin *ruskea*, johon voi identifioitua ”kuka tahansa Suomessa tai Pohjoismaissa rodullistetuksi tuleva henkilö” (Ruskeat Tytöt, n.d.; Vainikainen, 2022, s. 48). Muita termejä ovat englannin kielestä tulevat akronyymit POC ja BIPOC, jotka juontuvat käsitteistä *people of colour*, *black* ja *indigenous*. Näihin voivat identifioitua kaikki, jotka eivät koe olevansa valkoisia, identifioituvat mustiksi tai kuuluvat alkuperäiskansoihin. Näille käsitteille ei toistaiseksi ole olemassa suomenkielisiä vastineita, joten niiden käyttö rinnastettuna esimerkiksi valkoisuuden käsitteeseen voi kieliopillisesti tuntua ristiriitaiselta. POC tai BIPOC ovat kuitenkin parempia vaihtoehtoja kuin esimerkiksi ”ei-valkoinen”. (Vainikainen, 2022, s. 74–75; Yhdenvertaisuus.fi, n.d.) Tässä tutkielmaraportissa etnisyyden ja ihonvärin kuvaamisessa käytetään käsitteitä *valkoinen* ja *BIPOC*.

3.2.3 Vammaisuus

YK:n vammaissopimuksessa (Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, 27/2016) vammaisuus määritellään seuraavasti: ”Vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla on sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, joka vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden

kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa.”

Vammaisuus nähdään usein yksilöä leimaavana, marginalisoivana tekijänä; vammainen henkilö on ”erilainen” ja ihmisenä häntä määrittää nimenomaan vammaisuus. Vammaisuus nähdään jopa uhkana ja esteenä onnellisuuden ja hyvän elämän saavuttamiselle. Tällaiset ennakkoluulot ja oletukset perustuvat usein erilaisuuden pelkoon ja tietämättömyyteen. (Vehmas, 2005, s. 5; 31; 185). Kuten edellisessä luvussa todettiin, on tämä varhaiskasvatuksen kontekstissa jyrkästi ristiriidassa sen kanssa, mitä varhaiskasvatuksen arvopohja sekä varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat moninaisuudesta, inklusiosta ja niiden edistämisestä sanovat.

Moni vamma tai sairaus ei kuitenkaan näy päällepäin joko ollenkaan tai ”silmiinpistävästi”, joten vammaisuuden erilaiset muodot jäävät myös entistä enemmän piiloon sellaisten katseilta, joiden elämää ne eivät henkilökohtaisesti kosketa (Laukkanen, 2018). Suomalaisessa yhteiskunnassa on myös totuttu siihen, ettei vammaisuus näy paljon katukuvassa. Vasta viime vuosina inklusion (”kaikki mukaan”) periaatteiden yleistyttyä ovat myös erilaiset koulujen ja varhaiskasvatuksen erityisryhmät ja -luokat vähentyneet. Silti vammaisia ihmisiä syrjitään työelämässä, tai heidän työnsä sijoittuu erilaisiin työpajoihin tai päivätoimintaan erilleen muusta yhteiskunnasta. Etenkin liikuntavammaisten ihmisten liikkumiseen ja itsenäisyyteen vaikuttavat myös saavutettavuuden ja esteettömyyden toteutumattomuus sekä monet muut asiat, joita normaalin toimintakyvyn omaavat ihmiset eivät tule edes ajatelleeksi: kova lumipyry, rikkiäinen hissi tai rampin puuttuminen voivat olla erittäin ratkaisevia tekijöitä ja ne vaikuttavat myös siihen, kuinka paljon ja missä vammaiset ihmiset ovat näkyvillä. Tätä ajattelua kuvaa myös ableismin käsite, jolla tarkoitetaan oletusta ”terveistä” ja kaikin tavoin täysin toimintakykyisistä ihmisistä sekä vammaisuuteen kohdistuvaa syrjintää ja ulkopuolelle sulkemista. (Laukkanen, 2018; Tarvainen & Teittinen, 2021; Teittinen & Rapo, 2021.)

Vammaisuus sisällytettiin tähän tutkimukseen, sillä se on olennainen osa moninaisuuden käsitettä ja saattaa olla myös ulkoisesti havaittavissa tai kuvasta tulkittavissa. Vammaisuutta pystytään myös representoimaan kuvassa, mikäli se on representaation tekijän tarkoitus. Tässä tutkielmaraportissa kaikista vammaisuuden muodoista käytetään termiä vammaisuus.

3.3 Kuvat representaatioiden välittäjinä

Kuvilla, jotka kannattelevat tiettyjä ajatuksia ja rinnastavat ne totuuteen, tai vastaavasti kumoavat yleisiä käsityksiä, on voimakas vaikutus ihmisten mielikuviin. Kuvat ovat tehokkaita viestinvälittäjiä oman aikansa yhteiskunnan kulttuurisia merkityksiä heijastaen. Kuvilla voidaan siis heijastaa todellisuutta, mutta myös myydä ja istuttaa uskomuksia; niiden kautta on mahdollista sekä tuottaa politiikkaa, että toistaa jo olemassa olevia ilmiöitä. Ne voivat luoda käsityksiä ja ennakkoluuloja, mutta yhtäläillä myös purkaa niitä, minkä vuoksi ne ovat tehokkaita nimenomaan mainonnassa. (Karkulehto & Rossi 2018, 47.)

Representaation käsite auttaa ymmärtämään, miten esimerkiksi media tai mainostajat esittävät ja rakentavat todellisuutta. Tähän liittyvät myös kysymykset vallasta ja representaation politiikasta: Kuka päättää representaatioiden luomisesta, sävyistä ja lähtökohdista? Pystyvätkö representaation kohteet vaikuttamaan prosessiin? Medioissa esitettävä kuvitus ja mainoskuvat tuovat ihmisten mieliin asioita, jotka eivät sijaitse heidän välittömässä elinpiirissään asettuen ikään kuin representaation kohteen tilalle korvaten luonnollisen vuorovaikutuksen ja eristäen katsojaa siitä. (Seppänen, 2005, s. 77; 82–83.)

Representaatiot mediassa ja mainonnassa vaikuttavat siihen, miten hahmotamme ja ymmärrämme ympäristöämme ja kulttuuriamme. Representaatioita rakennetaan aikaisempien sekä historiallisten kuvastojen sekä normien varaan, mikä on keskeistä kulttuuristen ja yhteiskunnallisten tapahtumien tai seurausten kannalta. (Paasonen, 2020, s. 41–42).

Stereotyyppisten representaatioiden vastustamista voi toteuttaa Hallin (1997) mukaan materiaalisesta tuotannosta käsin esimerkiksi korvaamalla kielteisiä kuvia myönteisillä, merkityksellistämällä käytettyä merkkikieltä uudelleen tai kääntämällä representaatioita ikään kuin itseään vastaan. Moninaisuutta ajatellen tätä voisi toteuttaa pyöräyttämällä ympäri valkonormatiivisen kuvaston tai monimuotoistamalla sitä sukupuolen, etnisyyden ja vammaisuuden näkökulmista, sillä usein valmis kuvapankkimateriaali koostuu nimenomaan valkoisista, vammattomista ja hoikista ihmisistä (Vainikainen, 2022, s. 49).

4 TUTKIMUSASETELMA

Tutkimusluvussa esitellään tutkimuksen tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymys, tutkimuksen kohde ja aineisto sekä tutkimusmenetelmät. Lisäksi luvussa perustellaan ja kuvaillaan tutkimuksen analyysi vaihe vaiheelta.

4.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymys

Tässä tutkielmassa tarkastellaan suomalaisten, varhaiskasvatuksen opettajan koulutusta tarjoavien yliopistojen internetsivujen kuvallista materiaalia. Tutkimuksen tarkoituksena on kuvailla, miten moninaisuus on huomioitu varhaiskasvatuksen opettajan visuaalisessa representaatioissa. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa, joka lisää ymmärrystä ja keskustelua visuaalisten representaatioiden merkityksestä tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja moninaisuuden toteutumisessa varhaiskasvatuksessa sekä moninaisen kuvaston tarjoamista mahdollisuuksista koulutusmainonnassa. Moninaisuutta tässä tutkimuksessa tarkastellaan teoreettisen viitekehyksen ohjaamana sukupuolen, ihonvärin ja etnisyyden sekä vammaisuuden näkökulmista.

Tutkimuskysymykseni on:

- 1) Miten moninaisuus näkyy varhaiskasvatuksen opettajan visuaalisessa representaatioissa suomalaisten yliopistojen internetsivuilla?

4.2 Tutkimuksen kohde ja aineisto

Tämän tutkimuksen kohteena ovat kaikki seitsemän yliopistoa, jotka tarjoavat Suomessa varhaiskasvatuksen opettajan koulutusta: Helsingin yliopisto, Itä-Suomen yliopisto, Jyväskylän yliopisto, Oulun yliopisto, Tampereen yliopisto,

Turun yliopisto sekä Åbo Akademi. Tutkimuksessa on käytetty valmista aineistoa, joka on julkista ja internetissä vapaasti nähtävillä. Aineisto koostuu visuaalisesta materiaalista, joka löytyy näiden yliopistojen varhaiskasvatuksen opettajan opintoja esitteleviltä internetsivuilta. Aineiston rajaamiseksi siihen sisällytettiin kandidaatintutkintoa sekä varhaiskasvatusta yleisesti käsittelevät sivut, jotka ovat olennaisimmat uusille opiskelemaan hakeutuville tai opinnoista kiinnostuneille. Tutkimuksen aineistoon luettiin kuuluvaksi näiltä internetsivuilta kaikki ne valokuvat ja videot, joissa on ihmisiä ja joilla viitataan varhaiskasvatuksen opettajan opintoihin. Maisteriopintoja koskevat sivut rajattiin tästä aineistosta pois, sillä maisteriopintoihin hakeutuvat ne, joilla on jo varhaiskasvatuksen opettajan kandidaatintutkinto.

4.3 Tutkimusmenetelmät

Tämä tutkimus toteutettiin visuaalisia tutkimusmenetelmiä hyödyntävänä laadullisena tutkimuksena. Laadullisena tutkimuksena sen lähtökohta on todellisen elämän kuvaaminen sekä tarkoitus tuoda esiin tosiasioita, pyrkimättä kuitenkaan tilastolliseen yleistettävyyteen (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2009, s. 161; Tuomi & Sarajärvi, 2018). Visuaaliset tutkimusmenetelmät viittaavat tässä yhteydessä kuvista ja videoista koostuvaan tutkimusaineistoon. Visuaaliset aineistot toimivat sosiaalista todellisuutta rakentaen ja niiden eduksi nähdään yleisesti niiden puhutteleva ja tunteita herättävä luonne sekä konkreettisuus, mikä auttaa havainnollistamaan tutkimuksen kohdetta. (Hakoköngäs & Martikainen, 2021.)

Visuaalisen aineiston käsittelyssä on sovellettu myös kvantitatiivisia menetelmiä havainnollistamaan tuloksia numeerisesti, mikä lisää tutkimuskokonaisuuden hahmottamista sekä tulosten ymmärtämistä (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Alasuutarin (2011) mukaan kahtiajako kvalitatiiviseen ja kvantitatiiviseen tutkimukseen vastaa huonosti tutkimuksen todellisuutta, sillä laadullinen ja määrällinen tutkimus eivät sulje toisiaan pois. Kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen analyysi voidaan erottaa toisistaan, mutta niitä on myös mahdollista käyttää rinnakkain saman aineiston käsittelyssä. Laadullisessa tutkimuksessa on tavallista siis soveltaa sekä muuttuja-ajattelua että tilastollista todistelua. (Alasuutari, 2011.)

Aineiston analyysimenetelmäksi valikoitui teoriaohjaava sisällönanalyysi, jossa aineistolähtöisen analyysin tapaan analyysiyksiköt nousevat aineistosta, mutta lisäksi prosessia ohjaa aikaisempi tieto pohjaamatta analyysia kuitenkaan suoraan teoriaan (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Hakoköngäs & Martikainen (2021) esittelevät visuaalisen sisällönanalyysin, missä huomio kiinnittyy tämän tutkimuksen tapaan kuvassa havaittavissa oleviin visuaalisiin elementteihin, joiden perusteella aineisto myös luokitellaan. Tässä tutkimuksessa aineiston analyysi ei perustu suoraan valmiiseen teoriaan, mutta siinä on käytetty apuna moninaisuuden jaottelua kolmeen eri taustateoriasta poimittuun muuttajaan; sukupuoleen, etnisyyteen ja ihonväriin sekä vammaisuuteen (Tuomi & Sarajärvi, 2018).

4.4 Aineiston analyysi

Laadullinen analyysi voidaan määritellä aineiston tiivistämiseksi käsitteellisempään muotoon, tavoitteenaan lisätä aineiston informaatioarvoa (Günther, Hasanen & Juhila, 2021). Tämän tutkimuksen kohdalla kuvaus on osuva, sillä aineisto koostuu visuaalisesta materiaalista. Seppäsen (2005, s. 86) mukaan kuvien arvoitukset eivät ratkea niitä ainoastaan tuijottamalla, vaan on analysoitava niiden mukanaan kantamia yhteisesti jaettuja merkityksiä. Laadullisessa analyysissä erot havaintoyksiköiden välillä ovat tärkeitä, joten aineistoa tarkasteltiin kokonaisuutena kiinnittäen huomiota ainoastaan siihen, mikä oli teoreettisen viitekehysten kannalta olennaisinta (Alasuutari, 2011).

Aineiston analyysissä käytiin läpi internetsivujen kuvissa ja videoissa esiintyvien henkilöiden, eli varhaiskasvatuksen opettajiin assosioitavien henkilöiden, ulkoisia, kuvista mahdollisesti tulkittavissa olevia ominaisuuksia: oletettua sukupuolta, etnisyyttä ja ihonväriä sekä vammaisuutta. Analyysivaiheessa tavoitteena oli neutraalius tutkijan omien mielipiteiden ja ennakoajatusten vaikutusten minimoimiseksi. Analyysissä otettiin myös huomioon, ettei kaikkea ominaisuuksia voida välttämättä todentaa pelkkien valokuvien pohjalta, joten tältä osin analyysi pohjautuu tutkijan tekemiin tulkintoihin visuaalisen materiaalin sisällöistä.

Ennen valmiin visuaalisen aineiston syvempää analysointia se oli muutettava helpommin käsiteltävään muotoon. Koska aineistoa ei sellaisenaan

ollut mahdollista sisällyttää tutkielmaraporttiin, muutettiin kuva- ja videomateriaali tekstimuotoiseksi. Analyysin ensimmäisessä vaiheessa käytiin läpi kaikkien seitsemän yliopiston internetsivut kuvamateriaaleineen. Sivuilta löytyneet kuvat ja videot listattiin yksitellen taulukkomuotoon (*TAULUKKO 1*) johon niiden sisältö olennaisin osin kuvailtiin sanallisesti. Osassa kuvista esiintyi oletettavasti samoja henkilöitä, mutta tätä ei ole eritelty analyysissä ja tuloksissa. Jokainen kuva ja video sekä jokainen niissä esiintyvä henkilö on laskettu mukaan riippumatta siitä, kuinka monta kertaa sama henkilö kuvamateriaalissa mahdollisesti esiintyy.

TAULUKKO 1. Yliopistojen internetsivujen kuvamateriaali

YLIOPISTO	KUVITUS INTERNETSIVUILLA
Helsingin yliopisto	<p>Kuva 1: Kolme valkoista naista. (Suom. kiel. koulutus)</p> <p>Kuva 2: Viisi valkoista naista. (Ruots. kiel. koulutus)</p> <p>Video 1: <i>Opiskelijatarina</i>. Videolla esiintyy 7 valkoista naista ja 4 valkoista miestä sekä kahdessa ryhmätilaisuudessa yhteensä 14 valkoista naista. (Suom. kiel. koulutus)</p> <p>Video 2: <i>Opiskelijatarina</i>. Videolla esiintyy 1 BIPOC-nainen, 2 valkoista naista ja 1 valkoinen mies. (Ruots. kiel. koulutus)</p> <p>Yhteensä 2 kuvaa ja 2 videota.</p>
Itä-Suomen yliopisto	<p>Kuva 1: 2 valkoista naista.</p> <p>Kuva 2: <i>Opiskelijatarina</i>. 1 valkoinen nainen.</p> <p>Kuva 3: <i>Opiskelijatarina</i>. 1 valkoinen nainen.</p> <p>Kuva 4: <i>Aineistojärjestömainos</i>. 3 valkoista naista.</p> <p>Video 1: Juontajana 1 valkoinen nainen, ja 2 valkoista naista (varhaiskasvatuksen opettajia).</p> <p>Yhteensä 4 kuvaa ja 1 video.</p>
Jyväskylän yliopisto	<p>Kuva 1: 1 valkoinen nainen.</p> <p>Kuva 2: 1 valkoinen nainen</p> <p>Kuva 3: 4 valkoista naista.</p> <p>Kuva 4: 1 valkoinen nainen.</p> <p>Kuva 5: 1 valkoinen nainen.</p> <p>Kuva 6: <i>Opiskelijatarina</i>. 1 valkoinen nainen.</p> <p>Kuva 7: 3 valkoista naista ja 2 valkoista miestä.</p> <p>Kuva 8: 2 valkoista naista ja 1 valkoinen mies.</p> <p>Kuva 9: 2 valkoista naista ja 2 valkoista miestä.</p> <p>Kuva 10: 2 valkoista miestä.</p>

	<p>Kuva 11: 4 valkoista naista ja 1 valkoinen mies.</p> <p>Kuva 12: 4 valkoista naista.</p> <p>Kuva 13: 1 valkoinen nainen ja 1 valkoinen mies.</p> <p>Kuva 14: 1 BIPOC-nainen.</p> <p>Kuva 15: <i>Opiskelijatarina.</i> 3 valkoista naista.</p> <p>Kuva 16: <i>Opiskelijatarina.</i> Ryhmäkuva. 14 valkoista naista ja 1 valkoinen mies.</p> <p>Kuva 17: <i>Opiskelijatarina.</i> Ryhmäkuva. 7 valkoista naista.</p> <p>Kuva 18: 1 valkoinen nainen.</p> <p>Kuva 19: 1 valkoinen nainen ja 1 valkoinen mies.</p> <p>Kuva 20: 1 valkoinen nainen ja 1 valkoinen mies.</p> <p>Kuva 21: 4 valkoista naista ja 1 valkoinen mies.</p> <p>Kuva 22: 4 valkoista naista ja 1 valkoinen mies.</p> <p>Yhteensä 22 kuvaa.</p>
Oulun yliopisto	<p>Kuva 1: <i>Opiskelijatarina.</i> 1 valkoinen nainen.</p> <p>Kuva 2: <i>Opiskelijatarina.</i> 1 valkoinen nainen.</p> <p>Yhteensä 2 kuvaa.</p>
Tampereen yliopisto	<p>Video 1: 1 valkoinen nainen.</p> <p>Yhteensä 1 video.</p>
Turun yliopisto	<p>Kuva 1: 1 valkoinen mies.</p> <p>Video 1: 3 valkoista naista.</p> <p>Yhteensä 1 kuva ja 1 video.</p>
Åbo Akademi	<p>Kuva 1: 2 valkoista naista.</p> <p>Video 1: 8 valkoista naista ja 2 valkoista miestä.</p> <p>Yhteensä 1 kuva ja 1 video.</p>

Aineistossa kiinnostivat erityisesti kolme jo aiemminkin mainittua muuttujaa: kuvissa esiintyvien ihmisten sukupuoli, etnisyys ja ihonväri sekä se, miten vammaisuus on kuvissa ja videoissa edustettuna. Näiden pohjalta analyysin toisessa vaiheessa oli tarkoitus muodostaa luokat aineiston luokittelua varten. Luokittelu, eli koodaaminen on yksi sisällönanalyysin perinteisiä muotoja ja tyypillinen menetelmä aineiston käsittelyn alkuvaiheessa (Günther, Hasanen & Juhila, 2021). Luokittelu on yleinen laadullisen tutkimuksen analyysitekniikka, mutta se nähdään myös kvantitatiivisena analyysinä sisällön teemoin (Tuomi & Sarajärvi, 2018).

TAULUKKO 2. Aineiston luokittelu

	Kuvien ja videoiden lukumäärä, joissa esiintyy	Ko. ihmisten lukumäärä kuvissa ja videoissa
Luokka A: kuvissa valkoisia naisia	35	117 valkoista naista
Luokka B: kuvissa BIPOC-naisia	2	2 BIPOC-naista
Luokka C: kuvissa valkoisia miehiä	14	22 valkoista miestä
Luokka D: kuvissa BIPOC-miehiä	0	0 BIPOC-miestä

Koska jo aineistoa läpikäydessä havaittiin, ettei ainoassakaan kuvassa tai videossa ilmennetty niissä esiintyvien ihmisten mahdollista vammaisuutta, jätettiin se jo aineiston luokittelusta kokonaan pois. Näin ollen luokkia muodostui neljä sen mukaan, millaisia kombinaatioita sukupuoli sekä etnisyys tai ihonväri (nainen / mies, valkoinen / BIPOC) muodostivat (*TAULUKKO 2*). Ensimmäisen vaiheen löydökset koodattiin teoriaohjaavasti neljään eri luokkaan poimien kuva- ja videoaineistosta sukupuoleen sekä etnisyyteen ja ihonväriin viittaavat seikat luotujen luokkien mukaan. Lisäksi kirjattiin ylös kuvissa esiintyvien aikuisten henkilöiden määrä aineiston kvantifiointia varten. Muita kuvissa näkyviä taustoja ja kuvausasetelmia, kuvissa esiintyvien henkilöiden ulkonäköä, vaatetusta ja ilmeitä tai kuvissa mahdollisesti esiintyneitä lapsia ei tässä tutkimuksessa kerätty ja tallennettu.

5 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa tarkastellaan tutkimuksen tuloksia sekä yleisellä tasolla, luokittelun kautta, että yliopistokohtaisesti. Tulosten havainnollistamiseksi luotiin vielä kolmas taulukko (*TAULUKKO 3*), jossa hyödynnettiin tutkimuksen analyysivaiheesta saatua kvantifioitua tietoa. Olennaisimmat luvut on merkitty taulukkoon punaisella.

Jokaisella yliopistolla oli varhaiskasvatusta käsittelevillä internetsivuillaan jonkinlaista visuaalista materiaalia. Valtaosa seitsemän yliopiston internetsivujen kaikesta materiaalista oli valokuvia, joita oli yhteensä 32 kappaletta. Lisäksi aineistoon kuului videoita, joita sivuilla oli yhteensä kuusi. Keskiarvoisesti tämä tekee noin 4,6 kuvaa ja 0,9 videota kutakin yliopistoa ja sivustoa kohti.

Aineiston luokittelun jälkeen oli havaittavissa, että neljäs luokka (*TAULUKKO 2 / Luokka D*) jäi kokonaan tyhjäksi. Tämä tarkoittaa sitä, ettei yliopistojen internetsivujen kuvissa esiintynyt lainkaan BIPOC-miehiä. Aineistossa esiintyvistä 141 henkilöstä 119 oli naisia ja 22 miehiä. Kuvissa esiintyvistä naisista 117 oli valkoisia ja ainoastaan kaksi oli tulkittavissa BIPOC-naisiksi. Kaiken kaikkiaan tutkimuksen 141:stä aineistossa esiintyneestä henkilöstä siis 139 oli valkoisia ja 2 BIPOC-ihmisiä. Ihonväriltään valkoisia naisia esiintyi yhteensä 35 kuvassa tai videossa, ja ihonväriltään valkoisia miehiä esiintyi yhteensä 14 kuvassa tai videossa. Koko aineistosta vain kolme kuvaa tai videota oli sellaisia, joissa ei esiintynyt valkoisia naisia. Luvut kertovat siis vahvaa viestiä moninaisuuden heikosta näkyvyydestä ja yksipuolisesta kuvastosta yliopistojen internetsivuilla.

Yliopistojen keskinäisessä vertailussa eniten kuvia ja videoita, yhteensä 22 kappaletta, varhaiskasvatuksen internetsivuillaan hyödynsi Jyväskylän yliopisto. Kuvissa esiintyi yhteensä 75 henkilöä: 61 naista ja 14 miestä. Näistä yhtä lukuun ottamatta kaikki olivat ihonväriltään valkoisia. Vähiten kuvia ja videoita varhaiskasvatuksen verkkosivuillaan hyödynsi Tampereen yliopisto, jonka

internetsivuilla oli ainoastaan yksi video. Videolla esiintyi ainoastaan yksi valkoinen nainen, eli Tampereen yliopiston varhaiskasvatuksen internetsivujen visuaalisessa materiaalissa esiintyi myös lukumäärällisesti vähiten ihmisiä. Jyväskylän yliopistoa lukuun ottamatta kaikilla muilla kuudella yliopistolla oli sivuillaan kuvia tai videoita vain viisi tai vähemmän.

Tutkimuksen aineistossa useimmiten toistuivat kuvat ja videot, joissa esiintyi enemmän kuin yksi ihminen. 38 kuvasta ja videosta 13 esitti vain yhtä henkilöä, kun 26 kuvassa esiintyi kahdesta neljään toista ihmistä. Tästä voi tehdä johtopäätöksen, että kuvissa tärkeänä pidetään niiden sosiaalista aspektia; varhaiskasvatuksen opettajan työtä ei tehdä yksin. Tulosten tarkastelua ja johtopäätöksiä käsitellään lisää luvussa 6.3.

TAULUKKO 3. Tulokset

	Kuvia / videoita yhteensä	BIPOC-henkilöitä	Valkoisia henkilöitä	Henkilöiden määrä yhteensä
Helsingin yliopisto	Kuvia: 2 Videoita: 2 Yhteensä: 4	Naisia: 1 Miehiä: 0 Yhteensä: 1	Naisia: 31 Miehiä: 5 Yhteensä: 36	Naisia: 32 Miehiä: 5 Yhteensä: 4
Itä-Suomen yliopisto	Kuvia: 4 Videoita: 1 Yhteensä: 5	Naisia: 0 Miehiä: 0 Yhteensä: 0	Naisia: 10 Miehiä: 0 Yhteensä: 10	Naisia: 10 Miehiä: 0 Yhteensä: 10
Jyväskylän yliopisto	Kuvia: 22 Videoita: 0 Yhteensä: 22	Naisia: 1 Miehiä: 0 Yhteensä: 0	Naisia: 60 Miehiä: 14 Yhteensä: 74	Naisia: 61 Miehiä: 14 Yhteensä: 75
Oulun yliopisto	Kuvia: 2 Videoita: 0 Yhteensä: 2	Naisia: 0 Miehiä: 0 Yhteensä: 0	Naisia: 2 Miehiä: 0 Yhteensä: 2	Naisia: 2 Miehiä: 0 Yhteensä: 2
Tampereen yliopisto	Kuvia: 0 Videoita: 1 Yhteensä: 1	Naisia: 0 Miehiä: 0 Yhteensä: 0	Naisia: 1 Miehiä: 0 Yhteensä: 1	Naisia: 1 Miehiä: 0 Yhteensä: 1
Turun yliopisto	Kuvia: 1 Videoita: 1 Yhteensä: 2	Naisia: 0 Miehiä: 0 Yhteensä: 0	Naisia: 3 Miehiä: 1 Yhteensä: 4	Naisia: 3 Miehiä: 1 Yhteensä: 4
Åbo Akademi	Kuvia: 1 Videoita: 1 Yhteensä: 2	Naisia: 0 Miehiä: 0 Yhteensä: 0	Naisia: 10 Miehiä: 2 Yhteensä: 12	Naisia: 10 Miehiä: 2 Yhteensä: 12
YHTEENSÄ	Kuvia: 32 Videoita: 6 Yhteensä: 38	Naisia: 2 Miehiä: 0 Yhteensä: 2	Naisia: 117 Miehiä: 22 Yhteensä: 139	Naisia: 119 Miehiä: 22 Yhteensä: 141

6 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän kandidaatintutkielman pohdintaluku koostuu tutkimuksen eettisyyden ja luotettavuuden pohdinnasta, tekoälyn hyödyntämisen herättämistä ajatuksista, tulosten tarkastelusta ja johtopäätöksistä sekä jatkotutkimusehdotuksista.

6.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tämän tutkimuksen suunnittelu, toteuttaminen sekä raportointi on toteutettu Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) Hyvän tieteellisen käytännön (Tutkimuseettinen Neuvottelukunta, 2023) edellyttämällä tavalla. Ohjeistuksen mukaisesti tutkielman teossa on noudatettu hyvän tieteellisen käytännön perusperiaatteita: vastuunkantoa, rehellisyyttä, luotettavuutta ja arvostusta. Tutkielmapirosessin tieteellinen toiminta on suunniteltu, toteutettu ja dokumentoitu huolellisesti sekä avoimen tieteen periaatteita noudattaen. Tutkimustyössä on otettu huomioon aiempi tutkimustieto, huolehdittu tutkimusprosessin eettisestä ennakoarvioinnista sekä osoitettu arvostusta tieteellisen toiminnan kaikkia osapuolia kohtaan. (Tutkimuseettinen Neuvottelukunta, 2023, s. 12–14.) Kandidaatintutkielman tekijä on perehtynyt huolellisesti tutkimuksen aiheeseen etsimällä ja omaksumalla tietoa aiheesta ennen tutkimuksen aloittamista sekä sen aikana.

Tutkimukseen valitut menetelmät ovat tieteellisten käytäntöjen mukaisia sekä eettisesti kestäviä. Tutkimuksen aihe ei sinällään ole arkaluontoinen, sillä kohteena ovat yliopistojen julkiset internetsivut kuvamateriaaleineen. Tutkimuksen teossa ei myöskään käsitelty henkilötietoja tai edellytetty tutkimuslupaa. Tutkimuksen aineisto on julkista ja se on vapaasti nähtävillä internetissä. Tutkimusaineistoon kuuluvia kuvia ei kuitenkaan sisällytetty tähän raporttiin, sillä osassa kuvista esiintyi ihmisiä omalla nimellään ja henkilöllisyydellään, eikä heiltä ole kysytty lupaa kuvien käyttöön.

Tutkimus sekä kandidaatintyön raportointi on toteutettu avoimesti ja vastuullisesti inklusiivista ja korrektia sanastoa käyttäen. Prosessissa on huolehdittu myös lähteiden monipuolisuudesta, lähdeviittausten oikeaoppisuudesta, sekä muiden tiedeyhteisön jäsenten tekemän työn kunnioittamisesta. (Tutkimuseettinen Neuvottelukunta, 2023.)

Käsitykset laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnista ovat moninaisia ja painottavat keskenään eri asioita. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan kuitenkin arvioida tarkastelemalla tutkimuksen vaiheita sekä kokonaisuutena että suhteessa toisiinsa. (Tuomi & Sarajarvi, 2018.) Tässä tutkimuksessa tutkitaan suomalaisten, varhaiskasvatuksen opettajan koulutusta tarjoavien yliopistojen internetsivujen kuva- ja videomateriaalia, millaista representaatiota ne esittävät varhaiskasvatuksen opettajista sekä miten moninaisuus näkyy tässä representaatiossa. Tutkimuksen aihe on erittäin ajankohtainen, eikä sitä ole sellaisenaan tutkittu aikaisemmin. Tutkielman teoreettinen viitekehys perustuu kuitenkin tutkittuun tietoon ja käytetyt toteamukset sekä menetelmät on perusteltu työssä huolellisesti.

Tässä kandidaatintutkielmassa on ollut tavoitteena käyttää syrjimätöntä ja inklusiivista kieltä, eli ableistista kieltä välttävää, sukupuolitietoista, antirasistista ja mahdollisimman selkeää sanastoa ja käsitteitä. Syrjimättömällä kielellä tarkoitetaan kaikkien ihmisarvoa kunnioittavaa kieltä. (Vainikainen, 2022, s. 9.) Tutkimuksen aiheeseen liittyen raportissa viitataan käsitteisiin moninaisuus, monimuotoisuus, kulttuurit, etnisyys, ihonväri, sukupuoli ja vammaisuus. Käsitteiden valintaan on käytetty paljon aikaa, ja niitä on pyritty pohtimaan ja perustelemaan eri näkökulmista. Aihe on sanaston kannalta haastava, sillä tiettyjen, tässäkin työssä mainittujen käsitteiden tai käsiteparien, käyttö saattaa kontekstin tai näkökulman vaihtuessa loukata yksilöitä tai ihmisryhmiä tai antaa mielikuvan valkonormatiivisuuden vahvistamisesta. Tämä on pyritty minimoimaan perustelemalla käsitevalinnat työssä kattavasti juuri tämän työn tarkoitusta ja tavoitteita ajatellen sekä lukemalla tutkielman tekstiä useaan otteeseen ja luetuttamalla sitä myös ulkopuolisilla henkilöillä.

Koska sukupuoli on naisvaltaiseen alaan liittyen olennainen tekijä ja vaikka tässä analyysissä sukupuolittaminen tapahtuu vain kuvien perusteella ulkoisiin seikkoihin ja tutkijan omaan tulkintaan nojaten, on analyysissä ja tuloksissa käytetty termejä nainen ja mies. Etnisyyttä ja ihonväriä puolestaan kuvataan

tässä työssä lähinnä termeillä valkoinen ja BIPOC. Tällä kahtiajaolla ei ole tarkoitus vahvistaa valkonormatiivisuutta, vaan tuoda esiin valkoisuuden vallitsevuutta muihin etnisiin ryhmiin nähden tämän tutkimuksen puitteissa.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan on mahdotonta suhtautua tutkimukseensa täysin puolueettomasti, sillä tutkija on itse luonut tutkimusasetelman, jota myös tulkitsee (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Myös tutkimusaineiston analyysi sisältää aina tutkijan omaa tulkintaa. Jo analyysivaiheessa tavoitteena oli neutraalius tutkijan omien mielipiteiden ja ennakoajatusten vaikutusten minimoimiseksi, minkä vuoksi kuvista poimittavat ominaisuudet perustuivat teoreettiseen tietoon, eikä kuvista analysoitu esimerkiksi henkilöiden ilmeitä, pukeutumista tai toimintaa. Analyysivaiheessa on myös otettu huomioon, ettei henkilön ikää, sukupuolta, etnisyyttä tai vammaisuutta voida aina tulkita täysin virheettömästi ja objektiivisesti pelkän kuvamateriaalin perusteella. Analyysi perustuu siis tältä osin tutkijan tulkintoihin aineiston kuvista, vaikka analyysi pohjautuukin teoreettiseen viitekehykseen.

Visuaalisessa muodossa olevaa valmista aineistoa teoriaohjaavasti analysoitaessa havaintojen luotettavuuden ja puolueettomuuden toteutuminen on todennäköisempää kuin esimerkiksi laajaa haastatteluaineistoa analysoitaessa; tutkija ei ole itse päässyt vaikuttamaan aineiston muodostumiseen ja aineisto on ollut olemassa valmiina tutkimuksen alkaessa. Tämän tutkimuksen aineisto myös kattaa kaikki seitsemän varhaiskasvatuksen opettajan koulutusta Suomessa tarjoavaa yliopistoa; aineisto on mahdollisimman kattava ja tutkimuksen tuloksia voidaan tarkastella kansallisesti. Eettinen pohdinta oli läsnä koko opinnäyteprosessin ajan aina työn suunnittelusta sen valmistumiseen asti, korostuen erityisesti käsitteitä valittaessa, aineiston analyysin eri vaiheissa sekä tuloksia ja niiden pohdintaa raportoidessa. Tutkimuksen luotettavuutta on myös pyritty vahvistamaan arvioivalla ja kriittisellä työasenteella.

6.2 Tekoälyn hyödyntäminen kandidaatintutkielmassa

Tämän kandidaatintutkielman tekemisessä on hyödynnetty tekoälyä kokeellisessa mielessä. Kokeilun tarkoituksena oli selvittää, millä tavoin tekoälyä voidaan hyödyntää opinnäytteen tekemisen tukena. Sisällytin kokeilun omaan

tutkielmaani puhtaasta mielenkiinnosta, sillä tekoäly on vielä verrattain uusi työkalu, joka opintojen näkökulmasta nähdään helposti negatiivisessa valossa. Pidin ajatuksesta selvittää kokeilevalla otteella, miten tekoälyä voi opinnäytteen tekemisessä hyödyntää niin, että se parhaassa tapauksessa olisi hyödyksi opinnäytetyöprosessissa, auttaisi kirjoittajaa mahdollisissa haasteissa sekä ennen kaikkea lisäisi motivaatiota ja innostusta omaa opinnäytettä ja sen tekemistä kohtaan. Kokonaisuudessaan kokeilu oli hauska, hyödyllinen ja silmiä avaava. En juurikaan ehtinyt kehittää ennako-odotuksia tekoälyn käyttöön oman työni kohdalla ennen kokeilun aloittamista, mutta toivoin toki saavani siitä jonkinlaista apua ainakin sanaston käytössä ja sanavalintoja pohdittaessa.

Aloitin ”yhteistyön” tekoälyn kanssa kyselemällä siltä, miten aihettani kannattaisi tutkia. Avasin useilla lauseilla tekoälylle aihettani sekä mielenkiintoani siitä, mitä ja miksi haluan tutkia. Kevään 2024 aikana kävin kolme kertaa pidempiä keskusteluja ChatGPT:n kanssa kandidityöni aiheesta, ja tallensin keskustelut itselleni niiden myöhempää hyödyntämistä varten. Lisäksi kyselin matkan varrella yksittäisiä seikkoja tai ”mielipiteitä” tiettyihin aiheisiin tai työvaiheisiin liittyen. Yllätyin positiivisesti siitä, miten tekoäly antoi minulle tilanteisiin soveltuvia vinkkejä silloinkin, kun en varsinaista kysymystä edes esittänyt. Esimerkkinä tilanne, jossa kerroin tekoälylle pohtivani, onko yliopiston käyttämä kuvitus linjassa varhaiskasvatuksen arvojen kanssa ja mihin tekoäly vastasi kehumalla pohdintaani ja tarjoamalla kysymättä ”seikkoja, jotka voivat auttaa minua syventymään tähän pohdintaan”, kuten yhdenvertaisuuden ja moninaisuuden näkyminen aineistossa.

Opinnäytteen kaltaisen laajemman työn kohdalla oli hienoa, että tekoäly ikään kuin muisti samassa keskustelussa esitetyt kysymykset ja käydyt sisällöt, vaikka keskustelussa olisi pitänytkin taukoja. Tällöin jokaista kysymystä ei tarvinnut aloittaa alusta, eikä aikaisempaan keskusteluun tarvinnut viitata erikseen, kun tekoäly teki sen jo pyytämättä. Opin käytännössä, että tekoälyä voi kouluttaa, ja sille kannattaa avata asioita mahdollisimman selkeästi vaikka kahdella eri tavalla, mikäli jokin asia tai käsite tuntuu sille vielä liian haastavalta. Kaikkia kysymyksiä tekoäly ei myöskään heti ymmärtänyt, jolloin usein muotoilin niitä uudestaan ja pilkoin pienempiin osiin.

Tässä työssä eniten koin tekoälystä olleen hyötyä sen alkuvaiheessa. Sain apua ideoinnin ja liikkeelle lähdön suhteen sekä ehdotuksia keskeisimpiin

tiedonhaussa käytettäviin ja auttaneisiin käsitteisiin. Tällaisia olivat esimerkiksi monimuotoisuus, yhdenvertaisuus, ammattikuvasto ja hakijakokemus. Työn otsikointia lukuun ottamatta – jossa käytettiin hyödyksi tekoälyn antamia ehdotuksia – en työssä käyttänyt tekoälyn tuottamaa tekstiä sellaisenaan, vaan hyödynsin sen tarjoamia tärppejä tiedonhaun suunnittelussa, aiheeseen tutustumisen pohjana sekä teoreettisen viitekehyksen aihealajuuden kartoittamisessa.

Päällimmäisenä kokeilun jälkeen mielessä on ikään kuin tunne siitä, että työtä ei ollut tekemässä yksin. Tämä ei tarkoita sitä, että tekoäly olisi ollut helppo sekoittaa ihmisiin tai toisen ihmisen läsnäoloon, mutta sen tarjoamat ehdotukset ja kohteliaat kannustukset kyllä lisäsivät omaa uskoa tutkielmaprosessiin. Tekoälyn kannuksista tuli siis helposti hyvälle tuulelle, ja se auttoi innostumaan sekä pysymään motivoituneena. Uskon kuitenkin, että tekoälyn kanssa paljon työskennellessä saattaa helposti unohtaa, ettei sen tuottama tieto ole faktapohjaista. Tämä on tärkeää pitää kirkaana mielessä.

Tekoälykokeilun myötä tulin pohtineeksi, että koska tekoälysovellukset kehittyvät nopeasti, eivät tässä työssä todetut asiat välttämättä päde pitkään ja uskonkin tekoälyn antavan erilaisia ja monipuolisempia vastauksia, mikäli siltä kysyttäisiin samoja kysymyksiä vaikkapa 3–5 vuoden kuluttua (tässäpä myös mielenkiintoinen tutkimusehdotus). Tulin myös pohtineeksi, miten hyödyllistä olisi, mikäli vaikkapa tutkintojen yhteisiin opintoihin kuuluvalla digitaalisten yleistaitojen opintojaksolla käsiteltäisiin myös tekoälyä sekä sen käyttöä osana yliopisto-opiskelua. Tekoäly on tullut jäädäkseen, ja se näkyy jatkossakin opiskelijoiden työskentelyssä ja tuottamissa töissä, joten uskon olevan hedelmällisempää ohjata opiskelijoita käyttämään sitä oikein ja hyödyllisesti sekä omaa ajattelua kehittävästi. Tämä ymmärtääkseni onkin ainakin Tampereen yliopiston kanta tekoälyn käyttämiseen osana opiskelua.

6.3 Tulosten tarkastelua ja johtopäätöksiä

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli kuvailla, millaista visuaalista materiaalia varhaiskasvatuksen opettajan koulutusta Suomessa tarjoavat yliopistot käyttävät varhaiskasvatuksen opettajan opintoja esittelevillä internetsivuillaan, ja miten moninaisuus on tässä kuvastossa huomioitu. Tutkimuskysymyksenä oli, ”Miten

moninaisuus näkyy varhaiskasvatuksen opettajan visuaalisessa representaatioissa suomalaisten yliopistojen internetsivuilla?”

Varhaiskasvatuksen opettajan representaatioita kuvissa tarkasteltiin kolmen moninaisuuden ulottuvuuden, sukupuolen, etnisyyden ja ihonvärin sekä vammaisuuden näkökulmasta. Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan todeta, että moninaisuus toteutuu heikosti yliopistojen käyttämissä kuvissa ja videoissa, sekä niiden välittämässä varhaiskasvatuksen opettajan visuaalisissa representaatioissa. Näin ollen tulokset paljastavat myös kehittämistarpeita kuvien käytössä ja hyödyntämisessä.

Kaikkien seitsemän yliopiston internetsivuilla käytetyssä kuvituksessa toistui valkoisuus, ja kahdesta sukupuolesta yliedustettuina olivat naiset. Miehiä aineistossa esiintyvistä henkilöistä oli reilusti alle viidesosa naisten osuuden ollessa melkein 85 % koko aineistosta. Kuvissa ja videoissa esiintyneistä henkilöistä vain kaksi (1,42 %) edusti BIPOC-ihmisiä, mikä tarkoittaa sitä, että 139 kuvissa esiintynyttä ihmistä oli valkoisia. Kuten tutkimusluvussa jo todettiin, kolmatta moninaisuuden ulottuvuutta, vammaisuutta, ei tuotu ilmi millään tavalla aineiston ainoassakaan kuvassa tai videossa, joten se jouduttiin jättämään pois jo ennen aineiston luokittelua. Aihe on mielenkiintoinen, sillä varhaiskasvatuksen opettajan työnkuva asettaa jo itsessään etenkin tietynlaisia fyysisiä vaatimuksia ammatissa toimimiseksi, mutta todellisuudessa mitään virallisia esteitä vammaisen henkilön työllistymisessä varhaiskasvatuksen opettajaksi ei ole olemassa – vammaisuutta kun on olemassa niin kovin monenlaista. Näitä tuloksia tarkastellessa ei siis voida puhua moninaisuudesta varhaiskasvatuksen opettajan kuvarepresentaatioissa.

Tuloksissa ei yllättänyt se, että valtaosa kuvissa esiintyvistä henkilöistä on valkoisia, eikä edes se, että naissukupuoli näyttäytyy kuvituksessa selkeänä enemmistönä. Varhaiskasvatuksen henkilökuntarakenne ei kuitenkaan tosielämässä näyttäydy tuloksien kanssa täysin samanlaisena, sillä useissa päiväkodeissa työyhteisöön saattaa kuulua useita miehiä ja henkilökunta voi koostua kielellisesti, kulttuurisesti, etnisesti ja ulkonäöllisesti hyvinkin eri taustaisista ammattilaisista. On toki eri asia puhua maahanmuuttajataustaisista tai ”kulttuurisesti moninaisista” osaajista, sillä pelkkä ihonväri ei näitä seikkoja tuo ilmi. Pukeutuminen ja kulttuuriset symbolit, kuten valtaväestöstä poikkeava vaatetus tai esimerkiksi huivin tai korujen käyttö loisivat kuitenkin nekin osaltaan

moninaisuutta käytössä olevaan kuvastoon. Tämän tutkimuksen aineistossa niitä ei esiintynyt lainkaan. Lisäksi on huomioitava, että lapsiryhmien henkilökuntarakenne koostuu päiväkodeissa lastenhoitajista, varhaiskasvatuksen sosionomeista, varhaiskasvatuksen opettajista sekä avustajista, kun tässä tutkielmassa käsitellään ainoastaan varhaiskasvatuksen opettajan representaatioita.

On myös eri asia ainoastaan verrata internetissä esitettävää kuvastoa tosielämään, kuin pohtia, mitä kaikkea voitaisiin mahdollisesti saavuttaa visuaalista representaatiota moninaistamalla. Tässä voidaankin palata Hallin kolmeen representaation ulottuvuuteen ja siihen, miten konstruktivistisen ulottuvuuden kautta representaatiota voitaisiin rakentaa moninaisemmaksi. Kuvan vaikutus mielikuviin on voimakas ja sitä käytetään mainonnassa jo laajalti hyväksi. Näin ollen sitä voitaisiin kokonaisvaltaisemmin hyödyntää myös koulutusmainonnassa etenkin niillä aloilla, joilla on henkilöstöpulaa. Onkin olennaista kysyä, mitä yliopistojen internetsivujen kuvilla halutaan nykymuodossaan viestittää ja tavoitella.

Koulutusinstituutioiden mainoskuvasto voi olla todenperäistä, eli oppilaitosten käyttöön järjestetään mainoskuvauksia sen hetkisten halukkaiden opiskelijoiden kanssa. Toisaalta mainonnassa käytetään luultavasti myös paljon valmista tai tilattua kuvapankkimateriaalia. Mikäli kuvien yhteydessä ei erikseen mainita, ei katsoja voi myöskään tietää, onko kuvassa esiintyvä henkilö juuri tämän alan opiskelija, vai onko kuvamateriaali lainattu vaikkapa toisen tiedekunnan kuvauksista. On kuitenkin mielenkiintoista, miksi varhaiskasvatuksen ammattilaisten moninaisuutta ei ole huomioitu yliopistojen mainoskuvituksessa. Kauttaaltaan valkoisen kuvituksen tarjoaminen ei nimittäin ainakaan edistä monimuotoisuuden toteutumista vaan luo yksipuolista narratiivia siitä, minkä näköisiä opettajia haluamme instituutioissamme kouluttaa.

Tutkimuksen tuloksissa mielenkiintoista oli myös vaihtelu yliopistojen välillä siinä, kuinka paljon ja minkälaista kuvastoa kukin yliopisto sivuillaan esitti. Vaikka valkoisuus ja naissukupuoli erottuivat jokaisen yliopiston kuvituksessa, oli kuvien ja videoiden määrään, tai niissä esiintyvien ihmisten määrään kuitenkin panostettu toisten yliopistojen kohdalla enemmän. Ylivoimaisesti eniten kuvia ja videoita hyödynsi Jyväskylän yliopisto, jonka kuvissa esiintyi myös eniten miehiä. Vähiten kuvia ja videoita varhaiskasvatuksen verkkosivuillaan hyödynsi

Tampereen yliopisto, jonka internetsivuilla oli hyödynnetty ainoastaan yhtä videota, jossa esiintyi vain yksi valkoinen nainen. Eroista huolimatta jokaisella näistä yliopistoista on moninaisuuden näkökulmasta jotain parannettavaa käyttämässään kuvituksessa erityisesti etnisyyksien ja eri ihonvärien osalta.

Tutkimuksen tavoitteena oli alusta alkaen tuottaa tietoa, joka lisäisi ymmärrystä ja keskustelua visuaalisten representaatioiden merkityksestä tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja moninaisuuden toteutumisessa sekä moninaisen kuvaston tarjoamista mahdollisuuksista koulutusmainonnassa. Ajatuksena oli, että tutkimuksen tuloksia voitaisiin hyödyntää koulutusmainonnan kehittämisessä ja tämän kautta jopa alan houkuttelevuuden lisäämisessä. Tutkimustulosten valossa tämä näyttäyty tarpeellisena ja mahdollisena. Tarkastelemalla alakohtaista – tässä tapauksessa varhaiskasvatuksen opettajien – mainoskuvastoa voidaan mahdollisesti vaikuttaa positiivisesti sekä alalle hakeutuvien määrään että heidän kokemuksiinsa joukkoon kuulumisesta. Tutkimuksen tuloksia voidaan siis käyttää jatkossa myös yliopistojen internetsivujen kehittämisessä ja markkinoinnin suunnittelussa yhdenvertaisuuden sekä alan vetovoimaisuuden näkökulmasta niin, että johdannossa esitellyn kaltaiset, vähemmistöasemassa olevien opiskelijoiden ja alalle pyrkivien kokemukset toiseudesta korvautuisivat kuulumisen ja moninaisuuden kokemuksilla.

Tutkimuskysymykseeni ”Miten moninaisuus näkyy varhaiskasvatuksen opettajan visuaalisessa representaatioissa suomalaisten yliopistojen internetsivuilla?” vastaan, että moninaisuus varhaiskasvatuksen opettajan representaatioissa erityisesti vammaisuuden sekä etnisyyden ja ihonvärin näkökulmasta näkyy heikosti. Useimmilla yliopistoilla on lisäksi parannettavaa myös sukupuolen moninaisuuden näkyvyyden lisäämisessä; paitsi että miesten osuutta kuvissa esiintyvistä henkilöistä olisi suotavaa lisätä, voisi sukupuolen moninaisuus jatkossa näyttäytyä varhaiskasvatuksen opettajan representaatioissa myös kahtiajakoista nais-mies-jaottelua laajemmin.

Tämän tutkimuksen aineiston ja tulosten pohjalta mieleen piirtyy kuva suomalaisesta varhaiskasvatuksen opettajasta pääasiassa valkoisena, vammattomana naishenkilönä. Tämä vastaa myös tekoälyn näkemystä: kysyessäni tekoälyltä, miltä näyttää varhaiskasvatuksen opettaja, sain vastaukseksi kaksi eri kuvaa (*KUVIO 1*), jotka olisivat voineet hyvin olla osa myös

tämän tutkimuksen aineistoa esiintyen yliopistojen internetsivuilla. Mielenkiintoista oli, että tekoälyn luomissa kuvissa moninaisuus näkyy opettajan ympärillä olevissa lapsissa, mutta ei tekoälyn luomissa opettajissa.

KUVIO 1. Varhaiskasvatuksen opettaja tekoälyn silmin

Varhaiskasvatuksen opettajapulaa ei ratkaista hetkessä, eivätkä ratkaisun avaimet istu ainoastaan koulutuksen tai koulutuksen järjestäjien taskuissa. On kuitenkin myös koulutuksen järjestäjän tehtävä huolehtia siitä, että koulutus on mahdollisimman kutsuva, houkutteleva ja vetovoimainen kaikille ja että jokainen akateemisen yhteisön jäsen voi tuntea kuuluvansa joukkoon, tulevansa nähdyksi ja olevansa yhtä toivottu – ja tässä suomalaisilla yliopistoilla on vielä tekemistä.

6.4 Jatkotutkimusehdotukset

Tutkielman työstäminen nosti esiin myös mielenkiintoisia jatkotutkimusideoita. Aihetta olisi erittäin mielenkiintoista tutkia myös kansainvälisesti: millaista kuvitusta kansainväliset koulutusinstituutiot käyttävät varhaiskasvatuksen opettajiin tai varhaiskasvatuksen opettajan opintoihin viitattaessa? Laajentamalla maantieteellistä tutkimusaluetta mahdollistuisi myös huomattavasti laajempi

tutkimusaineisto sekä maantieteellisten erojen keskinäinen vertailu. Yliopistojen tai muiden koulutusinstituutioiden internetsivujen sijaan tai lisäksi vastaavaa aineistoa voitaisiin kerätä myös muista medioista tai mahdollisesti vaikkapa elokuvista ja tutkia varhaiskasvatuksen opettajan representaatioita näistä lähtökohdista. Tutkimuksen kohteena voisivat olla myös esimerkiksi kuntien tai yksityisten toimijoiden internetsivut Suomessa, kansainvälisesti tai sekä että, näiden eroja tarkastellen.

Tämän kandidaatintutkielman aineisto koostui pelkästään kuvamateriaalista. Näin ollen mahdollisessa jatkotutkimuksessa voisi ottaa huomioon myös narratiivisen näkökulman: miten varhaiskasvatuksen opettajista puhutaan tai kerrotaan eri lähteissä. Lisäksi voitaisiin tutkia haastatteluin ihmisten olemassa olevia käsityksiä ja mielikuvia siitä, miltä varhaiskasvatuksen opettaja näyttää. Erittäin mielenkiintoista olisi tutkia kliinisesti, miten erilaiset ammattikuvastot ylipäättään vaikuttavat ihmisten mielikuviin, tai millaisia vaikutuksia mainoskuvaston muuttamisella olisi ihmisten näkemyksiin tai esimerkiksi alalle hakeutuviin opiskelijoihin.

Tämä kandidaatintutkielma sekä nämä edellä esitetyt jatkotutkimusehdotukset on laadittu varhaiskasvatuksen opettajan representaatiota ja koulutus kontekstia ajatellen. Nämä jatkotutkimusehdotukset ovat kuitenkin hyödynnettävissä minkä tahansa ammatin edustajien representaatioita tutkittaessa, tai kasvatuksen ja koulutuksen näkökulmasta esimerkiksi eri asteiden opettajiin kohdistuvaan tutkimukseen.

LÄHTEET

Alasuutari, P. (2011). *Laadullinen tutkimus 2.0*. Vastapaino.

Colliander, A., Härkönen, L-K. & Ruoppila, I. (2009). *Yksilöllisyys sallittu. Moninaisuus voimaksi työpaikalla*. PS-kustannus.

Hakoköngäs, E. & Martikainen, J. (2021). Visuaaliset menetelmät arki ajattelun tutkimuksessa. Teoksessa S. Ryyänen & A. Rannikko (toim.), *Tutkiva mielikuvitus: luovat, osallistuvat ja toiminnalliset tutkimusmenetelmät yhteiskuntatieteissä*. Gaudeamus.

Hall, S. (1997). Representation, meaning and language. Teoksessa C. Gledhill, S. Hall, P. Hamilton, H. Lidchi, S. Nixon (toim.), *Representation. Cultural Representations and Signifying Practices* (s. 15–29). SAGE Publications.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita*. Tammi.

Hirvonen, S. (19.3.2021). *Varhaiskasvatuksen työvoimapulaa ratkotaan ulkomaisella työvoimalla – Järjestöt näreissään: Palkkoja pitäisi parantaa ja koulutusta muuttaa*. Yle uutiset. <https://yle.fi/a/3-11843406>

Hjelt, H & Eskelinen, M. (27.7.2018). ”Ei tarvitsisi palkan takia pahoittaa mieltään...” – Lastentarhanopettajien matalan palkan syitä ja seurauksia [blogikirjoitus]. *Vieraskynässä*. Tutkittua varhaiskasvatuksesta. https://tutkittuavarhaiskasvatuksesta.files.wordpress.com/2018/07/vakablo_gi_hh_me_23072018f_pdf.pdf

Günther, K., Hasanen, K. & Juhila, K. (2021). Johdanto: Analyysi ja tulkinta. Teoksessa J. Vuori (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/analyysi-ja-tulkinta/>

Karila, K. (2016). *Vaikuttava varhaiskasvatus*. Raportit ja selvitykset 2016:6. Opetushallitus.

Knuuttila, T. & Lehtinen, A. P. (2010). Johdanto: Representaatio – tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi. Teoksessa T. Knuuttila & A.P. Lehtinen (toim.), *Representaatio. Tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi*. Gaudeamus.

Kukkonen, T. & Leinonen, R. (2015). Työryhmien moninaisuus voimavaraksi osallisuutta ja vuorovaikutusta kehittämällä. Teoksessa L. Timonen, J. Mäkelä & A-M. Raivio (toim.), *Moninaisuus on hyvän työyhteisön ominaisuus* (s. 239–248). Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 213.

Lahtinen, J. (21.2.2022). *Kuntaliiton selvitys varhaiskasvatuksen henkilöstön riittävydestä*. Muistio. Kuntaliitto. https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Varhaiskasvatus_ty%C3%B6ntekij%C3%B6iden%20riitt%C3%A4vyys%20%28002%29.pdf

Laukkanen, A. (2018). INFO: Ableismi. Teoksessa A. Laukkanen, S. Miettinen, A-M. Elonheimo, H. Ojala & T. Saresma (toim.), *Feministisen pedagogiikan ABC. Opas ohjaajille ja opettajille*. Vastapaino.

Karkulehto, S. & Rossi, L-M. (2018). Queer-avoimuuden ja moninaisuuden opetusta toisin. Teoksessa Anu Laukkanen & Sari Miettinen & Aino-Maija Elonheimo & Hanna Ojala & Tuija Saresma (toim.) *Feministisen pedagogiikan ABC*. Opas ohjaajille ja opettajille. Vastapaino.

- OAJ. (23.11.2021). *Varhaiskasvatuksen ongelmat vaativat pikaisia ratkaisuja* [uutinen]. Opettajien ammattijärjestö OAJ. <https://www.oaj.fi/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/2021/varhaiskasvatuksen-ongelmat-vaativat-pikaisia-ratkaisuja/>
- OKM. (2021). *Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämissuunnitelma 2021–2030*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2021:3. Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämissuunnitelma.
- OKM. (N.d.) *Yliopistot Suomessa*. Haettu 2.2.2024 osoitteesta <https://okm.fi/yliopistot>
- OKM. (5.9.2017). *Tuhat uutta lastentarhanopettajaa* [tiedote]. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Ollila, S. & Kujala, A. (2020). Moninaisuus työelämässä ja johtamisessa – erityisherät persoonat työssä. *Hallinnon tutkimus*, 39(2), 90–102. <https://doi.org/10.37450/ht.98083>
- Opintopolku. (N.d.). *Yliopistokoulutus*. Haettu 29.3.2024 osoitteesta <https://opintopolku.fi/>
- Opetushallitus. (2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022*. Määräykset ja ohjeet 2022:2a. Opetushallitus.
- Paasonen, S. (2010). Sukupuoli ja representaatio. Teoksessa T. Saresma, L-M. Rossi & T. Juvonen (toim.), *Käsikirja sukupuoleen* (s. 39–49). Vastapaino.
- Pietiläinen, J. (3.11.2022). *Varhaiskasvatuksesta puuttuu pian 6000 ammattilaista – Johtajat paljastavat kipeän syyn, miksi lisäpalkkaaminen ei onnistu*. Helsingin uutiset. <https://www.helsinginuutiset.fi/paikalliset/5476408>

- Puustinen, L., Ruoho, I. & Mäkelä, A. (2006). Feministisen mediatutkimuksen näkökulmat. Teoksessa A. Mäkelä, L. Puustinen & I. Ruoho (toim.), *Sukupuolishow – Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. (s. 15–44.) Gaudeamus.
- Rastas, A., Huttunen, L. & Löytty, O. (2005). *Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta*. Vastapaino.
- RKI. (N.d.) *Ensiaskeleita antirasismiin – perusopetuksen työkirja*. Rauhankasvatusinstituutti ry. <https://rauhankasvatus.fi/ensiaskeleita-antirasismiin-perusopetuksen-tyokirja/>
- Ronkainen, S. (2004). Kvantitatiivisuus, tulkinnallisuus ja feministinen tutkimus. Teoksessa M. Liljeström (toim.) *Feministinen tietäminen*. Keskustelua metodologiasta. Gummerus.
- Rossi, L-M. (2015). *Muuttuva sukupuoli. Seksuaalisuuden, luokan ja värin politiikkaa*. Gaudeamus.
- Ruskeat Tytöt. (N.d.). *Meistä*. Haettu 15.4.2024 osoitteesta <https://www.ruskeattytot.fi/meista>
- Ruskoaho, J. (5/2022). *Varhaiskasvatusta myllerryksen keskellä*. KT-lehti. <https://www.ktlehti.fi/2022/5/varhaiskasvatusta-myllerryksen-keskella>
- Rämö, M. (30.4.2022). *Helsingin päiväkodeista puuttuu 925 varhaiskasvatuksen opettajaa – Yliopistojen aloituspaikkoja on lisätty, mutta riittääkö se?* Helsingin uutiset. <https://www.helsingin uutiset.fi/paikalliset/4573867>
- Saresma, T. (2018). Intersektionaalisuus – Erot ja hierarkiat opettamisessa. Teoksessa A. Laukkanen, S. Miettinen, A-M. Elonheimo, H. Ojala & T. Saresma (toim.), *Feministisen pedagogiikan ABC. Opas ohjaajille ja opettajille*. Vastapaino.

- Seikkula, M. (27.9.2017). Valkoisuuden luokkajako [blogikirjoitus]. *Tarinat ja julkaisut*. Koneen Säätiö. <https://koneensaatio.fi/tarinat-ja-julkaisut/valkoisuuden-luokkajako-2/>
- Seppänen, J. & Väliverronen, E. (2012). *Mediayhteiskunta*. Vastapaino.
- Seppänen, J. (2005). *Visuaalinen kulttuuri: teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle*. Vastapaino.
- Seta ry. (31.10.2023). Sateenkaarisanasto. Haettu 25.4.2024 osoitteesta <https://seta.fi/sateenkaaritieto/sateenkaarisanasto/>
- Setälä, A. (7.2.2023). 8 keinoa – näin varhaiskasvatuksen opettajapula voidaan ratkaista [blogikirjoitus]. *Blogiartikkelit*. OAJ. <https://www.oaj.fi/ajankohtaista/blogiartikkelit/OAJ-blogi/2023/varhaiskasvatuksen-opettajapula-eduskuntavaalit/>
- Suomen Lääkäriliitto. (N.d.). *Sukupuoli-identiteetin erilaiset ilmentymät*. Haettu 25.4.2024 osoitteesta <https://www.laakariliitto.fi/laakaran-etiikka/hoidon-erityiskysymyksiä/sukupuoli-identiteetin-erilaiset-ilmentymät/>
- Tarvainen M. & Teittinen, A. (2021). Vammaisten ihmisten muuttuva kansalaisuus. Teoksessa A. Teittinen, M. Kivistö, M. Tarvainen & S. Hautala (toim.) *Vammaiset ihmiset kansalaisina*. Vastapaino.
- Teittinen, A. & Rapo, P. (2021). Retoriikka ja argumentaatio kehitysvammlaitoksen hajauttamisessa. Teoksessa A. Teittinen, M. Kivistö, M. Tarvainen & S. Hautala (toim.) *Vammaiset ihmiset kansalaisina*. Vastapaino.
- Timonen, L. (2015). Moninaisuus – hyvän työyhteisön ominaisuus? Teoksessa L. Timonen, J. Mäkelä & A-M. Raivio (toim.), *Moninaisuus on hyvän työyhteisön ominaisuus* (s. 15–23). Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 213.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.

Tutkimuseettinen Neuvottelukunta. (2023). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf

Vainikainen, E. (2022). *Syrjimätön kieli. Opas inklusiiviseen kielenkäyttöön ja viestintään*. KSL Opintokeskus.

Varhaiskasvatustilaki 13.7.2018/540

Vehmas, S. (2005). *Vammaisuus – Johdatus historiaan, teoriaan ja etiikkaan*. Gaudeamus.

Venhe, N. (3.12.2020). *Varhaiskasvatuksen opettajalla on tärkeä rooli kasvamisen ja oppimisen tukijana*. <https://www.uef.fi/fi/artikkeli/varhaiskasvatuksen-opettajalla-on-tarkea-rooli-kasvamisen-ja-oppimisen-tukijana>

Yhdenvertaisuus.fi (N.d.). *Antirasistinen sanasto*. Haettu 15.4.2024 osoitteesta <https://yhdenvertaisuus.fi/sanasto>

Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista. 10.6.2016/27.

LIITTEET

Liite 1: Tutkimuksen aineisto, yliopistojen omat sivut

Helsingin yliopisto

<https://www.helsinki.fi/fi/koulutusohjelmat/kasvatustieteiden-kandiohjelma/opiskelu/opintosuunnat-varhaiskasvatuksen-opettaja>

Itä-Suomen yliopisto

<https://www.uef.fi/fi/koulutus/varhaiskasvatuksen-opettaja>

Jyväskylän yliopisto

<https://www.jyu.fi/fi/tule-opiskelemaan/tutustu-aloihimme/kasvatus-koulutus-ja-opetus/varhaiskasvatuksen-opinnot>

Oulun yliopisto. Varhaiskasvatus.

<https://www.oulu.fi/fi/hae/kandidaattiohjelmat/varhaiskasvatus>

Tampereen yliopisto

<https://www.tuni.fi/fi/tule-opiskelemaan/varhaiskasvatuksen-opettaja-kasvatustieteiden-koulutus>

Turun yliopisto

<https://www.utu.fi/fi/opiskelijaksi/varhaiskasvatuksen-opettajan-tutkinto-ohjelma-rauma-kasvatustieteen-kandidaatti-3-v>

Åbo Akademi. Varhaiskasvatuksen opettaja.

<https://www.abo.fi/fi/koulutusohjelmat/varhaiskasvatuksen-opettaja/>